

ДУХОВНЫЙ ВѢСТНИКЪ

ГРУЗИНСКАГО ЭКЗАРХАТА.

На русскомъ и грузинскомъ языкахъ.

ШЕСТИНАДЦАТЫЙ ГОДЪ ИЗДАНІЯ.

„Духовный Вѣстникъ Грузинскаго Экзархата“ выходитъ 2 раза въ мѣсяцъ, 1 и 15-го числа.

Подписная цѣна на „Духовный Вѣстникъ“ съ доставкой и пересылкой во все города Россійской имперіи: на годъ—5 руб., на полгода—2 руб. 50 к., отдѣльный номеръ—20 коп.

Плата за объявленія взимается: за 1 стр.—4 руб., за 1/2 стр.—2 руб., за 1/4 стр.—1 руб. За объявленія, печатаемые нѣсколько разъ, плата по соглашенію.

Редакція открыта ежедневно, кромѣ воскресныхъ и праздничныхъ дней, съ 10 до 2 часовъ дня.

Статьи и корреспонденціи адресуются на имя Редакціи съ обозначеніемъ имени и адреса автора, а также условій. Рукописи, по усмотрѣнію редакціи, подлежатъ измѣненіямъ и сокращеніямъ.

Авторы, желающіе получить непомѣщенные статьи обратно, прилагаютъ при статьяхъ почтовые марки.

Адресъ редакціи: Тифлисъ, Экзархатская пл., здан. Синодальной Конторы.

15-го февраля

№ 4

1906 г.

ЧАСТЬ ОФФИЦІАЛЬНАЯ.

По благословенію Святѣйшаго Синода, совершаемый въ праздникъ Входа Господня въ Іерусалимъ сборъ для Православныхъ въ Іерусалимѣ и Святой Землѣ производится слѣдующимъ образомъ:

1. Воззваніе о семъ сборѣ, а равно настоящія правила для его производства, печатаются въ мѣстныхъ епархіальныхъ вѣдомостяхъ.
2. Духовная Консисторія заблаговременно доставляетъ во все безъ исключенія церкви епархіи полученные отъ Императорскаго Православнаго Палестинскаго Общества пакеты съ надписями для

сборныхъ блюдъ, воззваніями, собесѣдованіями, объявленіями и актами по сбору, причѣмъ приглашаетъ духовенство къ точному исполненію настоящихъ правилъ и къ приложенію особаго старанія для производства сбора.

3. По полученіи въ церкви воззваній и собесѣдованій, священнослужители во внѣбогослужебныхъ бесѣдахъ и чтеніяхъ, по церквамъ и школамъ, гдѣ таковыя имѣются, а также проповѣдью на богослуженіи знакомятъ прихожанъ съ цѣлью настоящаго сбора, причѣмъ при входѣ въ церковь раздаются бесплатно грамотнымъ прихожанамъ воззванія и собесѣдованія, доставленныя для сего Обществомъ.

4. За недѣлю до дня сбора, къ наружнымъ входнымъ дверямъ церкви прикрѣпляется воззваніе Общества о сборѣ.

5. Въ дни сбора паства ознакомляется посредствомъ устной проповѣди съ значеніемъ и цѣлью сбора.

6. Самый сборъ производится посредствомъ обхожденія съ блюдомъ во время всѣхъ богослуженій праздника Входа Господня въ Іерусалимъ (на литургіи послѣ чтенія Евангелія, а на всенощной и утрени послѣ чтенія шестопсалмія).

7. Сборъ этотъ производится въ церквахъ, гдѣ имѣется нѣсколько священниковъ,—однимъ изъ нихъ, гдѣ же имѣется одинъ священникъ—церковнымъ старостою или кѣмъ-либо изъ почетныхъ прихожанъ.

8. По окончаніи богослуженія составляется немедленно, по доставленному образцу, актъ о собранныхъ деньгахъ въ присутствіи священника, церковнаго старосты и нѣсколькихъ почетныхъ прихожанъ.

9. Собранныя деньги, вмѣстѣ съ актомъ, представляются не позже мѣсяца со дня сбора, чрезъ благочиннаго въ Духовную Консисторію, которая доставляетъ ихъ въ Совѣтъ Императорскаго Православнаго Палестинскаго Общества, С.-Петербургъ, Вознесенскій пр., 36.

Печатается по распоряженію главнаго управленія по дѣламъ печати, отъ 17 янв. 1906 г.

ОТЪ РЕДАКЦІИ

„ПРАВИТЕЛЬСТВЕННОГО ВѢСТНИКА“

Въ непродолжительномъ времени не позже 1-го февраля въ изданіи „Правительственнаго Вѣстника“ будутъ произведены слѣдующія измѣненія:

„Правительственный Вѣстникъ“, выходящій по утрамъ ежедневно, кромѣ понедѣльниковъ и послѣпраздничныхъ дней, будетъ опубликовывать исключительно правительственные акты и официальные сообщенія.

Ежедневно, кромѣ воскресныхъ и праздничныхъ дней, будетъ выходить

ВЕЧЕРНЯЯ ГАЗЕТА „ПРАВИТЕЛЬСТВЕННОГО ВѢСТНИКА“

РУССКОЕ ГОСУДАРСТВО

ПРОГРАММА ИЗДАНИЯ:

I. Официальный отдѣлъ, заимствуемый полностью или въ извлеченіяхъ изъ „Правительственнаго Вѣстника“.—II. Редакціонныя передовыя статьи по всѣмъ вопросамъ государственной жизни.—III. Московскій телефонъ.—IV. Телеграммы собственныхъ корреспондентовъ и телеграфныхъ агентовъ.—V. Вишній отдѣлъ: 1) корреспонденціи отъ собственныхъ заграничныхъ корреспондентовъ—изъ Лондона, Парижа и Берлина (по 2 раза въ недѣлю) и изъ Вѣны, Рима и Нью-Йорка (еженедѣльно); 2) иностранное обозрѣніе—по заграничнымъ газетамъ; 3) новости заграничной жизни.—VI. Авторскія статьи по всѣмъ вопросамъ государственной жизни.—VII. Обзоръ столичной печати.—VIII. Публицистическія замѣтки на общественныя темы.—IX. Фельетоны: 1) на общественныя темы (еженедѣльно); 2) критическіе очерки по русской литературѣ (еженедѣльно) и иностранной—французской, нѣмецкой, англійской и итальянской (2 раза въ мѣсяцъ); 3) обзоры журналовъ русскихъ (2 раза въ мѣсяцъ) и иностранныхъ (1 разъ въ мѣсяцъ); 4) обзоры иностранной литературы о Россіи ежемѣсячно; 5) научные обзоры—по историко-философскимъ, естественно-историческимъ, государственнымъ и прикладнымъ знаниямъ (еженедѣльно—въ очередь); 6) очерки по искусству—музыкѣ (еже-мѣсячно), живописи (ежемесячно и др.); 7) беллетристика—оригинальная и переводная.—X. Хроника—систематическое освѣдомленіе по нижеслѣдующимъ отдѣламъ: придворная жизнь, законодательство, администрація, судъ, церковная жизнь, армія и флотъ, земское и городское самоуправленіе, учебное дѣло, средства сообщенія, торговля и промышленность, петербургская горолевая дума, петербургское земство, биржи (фондовая, товарная, хлѣбная и масная), рабочий бытъ, конгрессы и сѣзды, собранія и митинги, выставки, засѣданія обществъ, научно-литературная жизнь, журналистика, искусства, благотворительность, разныя извѣстія, городскія происшествія, спортъ и проч.—XI. Биографіи и некрологи.—XII. Замѣтки о столичной жизни.—XIII. Театръ и музыка—рецензии и хроника.—XIV. Внутренній отдѣлъ: 1) корреспонденціи отъ собственныхъ провинціальныя корреспондентовъ, 2) внутреннее обозрѣніе—по провинціальнымъ газетамъ. XV. Библиографическія замѣтки—XVI. Письма въ редакцію.—XVII. Справочный отдѣлъ: календарныя свѣдѣнія, умершіе, прибывшіе и выбывшіе, судебный указатель, приемные часы должностныхъ лицъ, аршища, поѣзда желѣзныхъ дорогъ и пароходные рейсы, биржевой бюллетень, метеорологическія свѣдѣнія, засѣданія обществъ, недоставленныя телеграммы, музей и выставки и пр.—XVIII. Объявленія.

Подписчикамъ „Прав. Вѣстника“ вечернее изданіе высылается бесплатно.

Условія подписки:

На „Правит. Вѣстникъ“, съ доставкой и пересылкой въ Россіи—12 р. въ годъ, на другіе сроки—по расчету 1 р. за каждый мѣсяцъ; за границу—18 р. въ годъ, на другіе сроки—по расчету 1 р. 50 к. за мѣсяцъ.

На „Русское Государство“ съ доставкой и пересылкой въ Россіи—6 р. въ годъ, на другіе сроки—по расчету 50 коп. за мѣсяцъ; за границу—12 р. въ годъ, на другіе сроки—по расчету 1 р. за мѣсяцъ. Цѣна отдѣльнаго номера въ конторѣ и у газетчиковъ 3 коп.

Подписка принимается на всѣ сроки, но не иначе, какъ съ перваго числа каждаго мѣсяца и не далѣе, какъ до конца года.

ЧАСТЬ НЕОФФИЦИАЛЬНАЯ.

ПРОПОВѢДНИКУ.

Когда исполненный огня и вдохновенья, —
 Передъ молящейся толпой предстанешь ты,
 И, осѣнивъ себя крестомъ для подкрѣпленія,
 Глаголы истины, добра и чистоты
 Ей возвѣщать начнешь восторгомъ пламенья,
 Стихаетъ все вокругъ, дыханье затая
 И слушаетъ толпа, волнуясь и млѣя,
 И льется въ груди ей твоихъ рѣчей струя.
 Витя! въ этотъ мигъ Ты — властелинъ надъ нею,
 Надъ этой бурною, притихшею толпой,
 Ты — вождь ея — взгляни предъ мощію Твоею
 Она покорною склонилась головой.
 О, не теряй тогда счастливаго мгновенья
 Пока въ ней страсти спятъ, пока она — твоя,
 Предписывай Ты ей законныя велѣнья,
 Ты — вождь ея — пророкъ, священникъ и судья.
 Пройдетъ священный мигъ, послушная влеченьямъ
 Обычныхъ мелочныхъ и суетныхъ заботъ,
 Все, что теперь она внимаетъ съ восхищеньемъ,
 Въ тѣ дни кощунственно и дерзко проклянетъ.
 Толпа вездѣ, всегда легка, непостоянна,
 Что было въ древности, то будетъ въ наши дни:
 Вчера она Тебѣ готовила: „о с а н н а“.
 А завтра завопитъ: распни Его, распни!

Иона Братолобовъ.

**Краткій очеркъ церковно-исторической жизни
 Грузіи отъ появленія въ ней христіанства и до
 нашихъ дней.**

Отправленные въ Грузію изъ Москвы послы повезли съ собою церковные
 сосуды, книги, ризы, „всякое украшеніе церковное“, образы, краски и проч.

16 октября 1589 года они были приняты царемъ Александромъ, а въ маѣ слѣдующаго 1590 года отпущены имъ обратно въ Россію. Въ продолженіе этого времени духовныя лица посольства исполнили всѣ возложенныя на нихъ порученія: осмотрѣли монастыри и церкви въ Кахетіи и свои подробныя замѣчанія о всемъ ими видѣнномъ занесли въ статейный списокъ; подали учительную грамоту патриарха Іова, за отсутствіемъ грузинскаго митрополита, Алавердскому архіепископу Гавріилу, а по возвращеніи перваго, вели съ нимъ рѣчи о духовныхъ дѣлахъ; были „на соборѣ“ у митрополита „объ исправленіи вѣры христіанской“. По привезеннымъ ими донесеніямъ, не все въ грузинскихъ церквахъ было „по преданію свв. апостолъ и свв. отецъ правиламъ“: престолъ не украшенъ, сорочки, препоясанія, аятиминса, индитіи, креста и евангеліи на престолѣ нѣтъ, а на жертвенникѣ на святыхъ сосудахъ не было никакихъ изображеній, ни деисуса, ни крестовъ“. Московское духовенство не разъ рѣшительно отказывалось служить въ такихъ храмахъ литургію и требовало дозволенія освятить ихъ вновь; но такъ какъ на это оно получило положительный отказъ, то во все время своего пребыванія въ Кахетіи оно ни разу не служило литургію, а только молебны, часы, вечерни и утрени. По этому вопросу между нами и грузинами неоднократно происходили споры; московскія духовныя лица вели объ этомъ разсужденія и съ грузинскимъ митрополитомъ; но они не привели ни къ какимъ результатамъ,—каждая сторона осталась при своемъ мнѣніи. Въ ноябрѣ 1590 года посольство возвратилось въ Москву, сопровождаемое новыми послами кахетинскаго царя Александра—княземъ Сулейманомъ и Хуршитомъ, прибывшими съ тѣмъ же челобитиемъ, съ которымъ обращался къ царю Θεодору и ранѣе того новый подданный, съ просьбою о помощи противъ шамхала Тарковскаго. Помощь, уже и ранѣе оказанная не разъ и не два, была обѣщана снова; съ увѣдомленіемъ объ этомъ и были отправлены въ Кахетію Плещеевъ и Кудринъ (1591—1592 г.), съ которыми также были посланы новые иконописцы въ обмѣнъ на оставленныхъ въ Грузіи и грамота отъ патриарха Іова къ царю Александру. Грузины и послѣ этого неоднократно возобновляли свои просьбы о помощи, поддерживая все время (1593—1599 г.) дипломатическія сношенія съ русскими¹¹²⁾. Вообще говоря, у грузинскихъ царей XVI и XVII вѣковъ создалось, повидимому, преувеличенное представленіе о могуществѣ московскаго государя. Доводительствомъ этого можетъ служить случай, происшедшій при томъ же царѣ Александрѣ. Однажды турки потребовали отъ Александра запасовъ и пропуска ихъ войскъ черезъ его землю въ Дербентъ и Баку. Александръ, разсчитывая на

¹¹²⁾ Арсеній Сухановъ. Исслѣдованіе С. Бѣлокурова. Москва, 1891 г. ч. I. стр. 116—117.

сильную поддержку со стороны России, давъ рѣзкій и смѣлый отвѣтъ: „Съ запасомъ черезъ свою землю не пушу и своихъ запасовъ не дамъ: я—холопъ царя русскаго и турецкаго не боюсь“.

Свящ. Н. Покровский.

Проектъ реорганизаціи Грузинской церкви.

I.

Основные начала.

§ 1. *Опредѣленіе церкви грузинской.* Грузинская церковь есть общество вѣрующихъ изъ грузинъ, основанное на началахъ „церкви единой, святой, соборной (каеволической) и апостольской“, въ которомъ и чрезъ которое осуществляется идея „Царства Божія“ на землѣ.

§ 2. *Цѣль ея.* Цѣлью этого общества служить удовлетвореніе религиозныхъ потребностей его членовъ и нравственное усовершенствованіе ихъ по повѣди Спасителя: „Будьте совершенны, яко совершенъ есть Отецъ вашъ небесный“.

§ 3. *Отношеніе къ другимъ автокефальнымъ церквамъ.* Какъ съ точки зрѣнія исторической, такъ и канонической правды Грузинская церковь имѣетъ полное право на автокефальное, независимое отъ другихъ церквей существованіе; этого же требуетъ мощно и современное положеніе вещей. Автокефальность Грузинской церкви заключается: а) въ независимости іерархіи ея отъ іерархій другихъ церквей; б) въ правахъ мѣстнаго законодательства и независимаго суда и в) въ обособленности мѣстныхъ обычаевъ и обрядовъ церковныхъ.

§ 4. *Отношеніе церкви къ государству.* Какъ общество, преслѣдующее религиозно-нравственныя цѣли, грузинская церковь обнимаетъ своихъ членовъ исключительно по нравственному принципу и не имѣетъ цѣлью касаться ихъ, какъ членовъ государства или какой либо политической организаціи. Равнымъ образомъ, и государство не должно и неправомерно вмѣшиваться во внутреннюю организацію и жизнь этого общества, которое преслѣдуетъ, какъ сказано, совершенно неполитическія цѣли. Государство здѣсь, какъ и вездѣ, обязано лишь гарантировать дѣйствительную религиозную свободу членовъ этого общества (провозглашенную Манифестомъ 17-го октября) и неприкосновенность

его установленій отъ (посягательства) лицъ и учреждений, стоящихъ внѣ церкви.—Во избѣжаніе навсегда нареканій и обвиненій грузинской церкви въ такъ называемомъ „клерикализмѣ“ и для полного осуществленія религіозной свободы ея членовъ, безусловно необходимо не только освобожденіе церкви отъ государства, но и государства отъ церкви: ни государство не должно вмѣшиваться въ дѣла церкви, ни церковь—въ дѣла государства.

По этимъ основнымъ принципамъ должна быть организована вся внутренняя жизнь и внѣшнее положеніе грузинской церкви.

II.

Устройство Грузинской церкви.

A.

Территорія и ея дѣленіе.

§ 5. Территорію грузинской церкви составляютъ мѣста съ населеніемъ картвельскаго племени въ предѣлахъ нынѣшнихъ Тифлисской и Кутаисской губерній, Закатальскаго и Сухумскаго округовъ, Батумской и Карсской областей.

Примѣчаніе. Къ числу членовъ грузинской церкви могутъ принадлежать по собственному желанію грузины, живущіе и внѣ предѣловъ означенной территоріи, а равно и не-грузины какъ въ предѣлахъ, такъ и внѣ предѣловъ послѣдней.

§ 6. Вся эта территорія дѣлится на четыре *епархіи*: а) Кахетинско-Закатальскую, б) Карталинскую (со включеніемъ бывшаго Самцхе-Саатабаго), в) Имеретинско-Гурійско-Сванетскую (со включеніемъ Батумской области) и г) Мингрельско-Самурзаканскую. Каждая епархія дѣлится на *братскіе округа*, а эти послѣдніе на *приходы*.

B.

Духовенство и міряне.

§ 7. Въ составъ *духовенства* (клерика) грузинской церкви входятъ: а) Католикосъ-Патріархъ всей Грузіи, который является вмѣстѣ съ тѣмъ Архіепископомъ Карталинскимъ; б) три епископа, в) священники, г) діаконы и д) псаломщики.

§ 8. Большую часть членовъ церкви составляютъ *вѣрующіе* (изъ мірянъ). Вѣрующимъ или членомъ церкви считается всякій, принявшій крещеніе, испо-

вѣдующій православное ученіе и подчиняющій себя церковнымъ установленіямъ. Какъ вступленіе въ число членовъ церкви, такъ и выходъ изъ нея зависитъ отъ совѣсти самого вѣрующаго; что же касается дѣтей, то въ данномъ случаѣ свободное рѣшеніе ихъ замѣняется рѣшеніемъ ихъ родителей или опекуновъ.

В.

Органы церковнаго управленія.

§ 9. Управление грузинскою церковью основано на принципѣ *соборности*. Во главѣ *всей грузинской церкви* стоятъ: а) Обще-Грузинскій Церковный Соборъ и б) Католикосскій Совѣтъ, подъ предѣлательствомъ Католикоса; во главѣ *епархіи*: а) Епархіальный Соборъ и б) Епархіальный Совѣтъ, подъ предѣлательствомъ архіерея; *братскимъ округомъ* управляетъ: а) Окружной Соборъ и б) Окружной (братскій) Совѣтъ; а *приходомъ* завѣдываетъ: а) Приходской Соборъ и б) Приходской Совѣтъ, подъ руководствомъ мѣстнаго священника.

1.

Обще-Грузинскій Церковный Соборъ, Католикосскій Совѣтъ и Католикосъ.

§ 10. *Обще-Грузинскій Церковный Соборъ*. Соборъ этотъ состоитъ изъ 120-ти членовъ, изъ коихъ—40 представителей отъ духовенства (по 9-ти отъ каждой епархіи и 4 отъ города Тифлиса), а 80 делегатовъ отъ мірянъ (по 18-ти отъ каждой епархіи и 8 отъ г. Тифлиса). Кромѣ того, постоянными членами Собора являются всѣ грузинскіе архіереи. На Соборѣ предѣлательствуетъ Католикосъ, а въ случаѣ его отсутствія одинъ изъ грузинскихъ епископовъ по выбору Собора. Соборомъ же избирается и дѣлопроизводитель.—Въ компетенцію Собора входятъ: а) Церковное законодательство, б) Церковный Судъ, в) разборъ и рѣшеніе всѣхъ церковныхъ дѣлъ, г) избраніе *перваго* Католикоса и членовъ *перваго* Католикосскаго Совѣта. Засѣданія Собора бываютъ *очередныя*—въ три года разъ и *чрезвычайныя*—по мѣрѣ надобности.—Соборъ считается законнымъ, если на немъ явится не менѣе $\frac{1}{3}$ общаго числа членовъ; послѣ вторичнаго созыва Соборъ законенъ, если на немъ явится не менѣе $\frac{1}{3}$ всѣхъ членовъ.

§ 11. *Католикосскій Совѣтъ*. Католикосскій Совѣтъ состоитъ изъ 8 членовъ, изъ коихъ 4 представителя отъ духовенства и 4 отъ мірянъ (по одному отъ каждой епархіи), избираемые на 3 года. Предѣлателемъ Совѣта является Католикосъ, а въ случаѣ его отсутствія одинъ изъ епископовъ по предварительному избранію отъ Обще-Грузинскаго Церковнаго Собора. У Совѣта имѣется дѣлопро-

изводитель и его помощникъ, приглашаемые самимъ же Совѣтомъ на трехгодичный срокъ. Компетенція Совѣта подлежатъ всѣ дѣла, касающіяся Грузинской церкви—собственно церковныя, духовно-училищныя и хозяйственныя, по порученію отъ Обще-Грузинскаго Церковнаго Собора.

§ 12. *Католикосъ*. Католикосъ есть лишь *первый* среди равныхъ епископовъ“ (34-ое апостольское правило) и только по слѣдующимъ дѣламъ принадлежитъ ему преимущество предъ другими епархіальными архіереями: а) онъ является предсѣдателемъ Католикосскаго Совѣта и Обще-Грузинскаго Церковнаго Собора, б) имѣть право пастырскаго обозрѣнія всѣхъ епархій, в) имя его должно быть поминаемо во время богослуженія всѣми зависящими отъ него епископами; совмѣстно съ Католикосскимъ Совѣтомъ вѣдѣнію Католикоса подлежатъ: аа) попеченіе о едовѣствующихъ епархіяхъ; бб) принятіе жалобъ и назначеніе разслѣдованія по дѣламъ противъ епископовъ и церковныхъ учреждений; вв) высшіе надзоръ и руководство по всѣмъ церковнымъ дѣламъ въ подвѣдомственныхъ ему епархіяхъ; гг) выдача увольнительныхъ грамотъ епископамъ, имѣющимъ надобность отлучаться временно изъ своей епархій; наконецъ, дд) руководство выборами кандидатовъ на епископовъ (на епархіальныхъ Соборахъ) и рукоположеніе ихъ совмѣстно съ другими епископами. Но предпринимать что-либо, касающееся всей Грузинской Церкви, Католикосъ можетъ лишь съ согласія всѣхъ епископовъ и Обще-Грузинскаго церковнаго Собора и подобно другимъ епископамъ самъ тоже подлежитъ суду этого Собора.

§ 13. *Избраніе и посвященіе Католикоса*. Католикоса избираютъ: всѣ грузинскіе архіереи, 30 представителей отъ духовенства (изъ коихъ 15 отъ Карталинской епархій, ибо для нея Католикосъ является въ тоже время и архіепископомъ, а отъ остальныхъ епархій—по 5-ти) и 60 делегатовъ отъ мірянъ (по 13 отъ епархій и 8 отъ гор. Тифлиса). По избраніи католикоса Соборъ входитъ съ ходатайствомъ къ Государю объ его утвержденіи, и послѣ полученія такового и посвященія католикоса грузинскими епископами извѣщаетъ объ этомъ всѣ автокефальныя церкви.

2.

Епархіальный Соборъ, Епархіальный Совѣтъ и епископъ.

§ 14. *Епархіальный Соборъ*. Епархіальный Соборъ состоитъ изъ 90 членовъ, изъ коихъ 30 представителей отъ духовенства и 60—отъ мірянъ. На Соборѣ предсѣдательствуетъ мѣстный епископъ, а въ случаѣ его отсутствія одинъ изъ іереевъ (или протоіереевъ) по выбору отъ Собора. Соборомъ же избирается и его дѣлопроизводитель. Засѣданія Собора могутъ быть открыты, если на немъ присутствуетъ не менѣе $\frac{2}{3}$ общаго количества членовъ; послѣ вторичнаго созыва

Соборъ законенъ, если явится не менѣе $\frac{1}{3}$ всѣхъ членовъ. Епархіальный соборанія обыкновенно: *очередная* по одному разу въ годъ и *чрезвычайная*—по мѣрѣ надобности.—Компетенціи Епархіальнаго Собора подлежатъ: а) избраніе епископа, членовъ Епархіальнаго и Католикосскаго Совѣтовъ, а также делегатовъ для Обще-Грузинскаго Церковнаго Собора; б) разслѣдованіе и рѣшеніе всѣхъ церковныхъ дѣлъ въ епархіи.

§ 15. *Епархіальный Совѣтъ*. Во главѣ Епархіальнаго Совѣта стоитъ епископъ, въ отсутствіи котораго на засѣданіяхъ Совѣта предсѣдательствуетъ одинъ изъ членовъ Совѣта, по выбору отъ послѣдняго. Кромѣ епископа въ составъ Совѣта входятъ 3 членовъ, изъ коихъ 2 представителя отъ духовенства (по 1-му отъ священниковъ и отъ псаломщиковъ) и 4 отъ мірянъ. Дѣлопроизводитель Совѣта назначается Епархіальнымъ Соборомъ. Составъ Совѣта обновляется черезъ каждые три года. Засѣданія Совѣта законны, если на нихъ присутствуетъ не менѣе 4-хъ членовъ.—Вѣдѣнію Совѣта подлежатъ: а) высшее попеченіе объ охраненіи вѣры и нравственности въ предѣлахъ епархіи; б) высшій надзоръ надъ управленіемъ церковно-монастырскимъ имуществомъ въ епархіи; распоряженіе симъ имуществомъ не должно происходить безъ вѣдома Епархіальнаго Совѣта; в) разборъ дѣлъ, представляемыхъ на его благоусмотрѣніе Окружными братскими Соборомъ или Совѣтомъ; г) высшій духовный судъ въ епархіи; д) высшее наблюденіе за дѣятельностью церковныхъ учреждений и церковно-должностныхъ лицъ въ епархіи; е) безъ распоряженія Совѣта не можетъ быть начата постройка храмовъ и монастырей въ епархіи; ж) Совѣтъ имѣетъ право воспрепятствовать священнику священнодѣйствованію, а) уменьшить или увеличить положенную епитимію, а также принять обратно лицъ, отлученныхъ отъ церкви; и) Совѣтъ утверждаетъ уставъ братствъ и обществъ, учреждаемыхъ съ церковно-религіозною цѣлью, і) принимаетъ и распредѣляетъ по назначенію поступленія отъ благочестивыхъ христіанъ на церковныя нужды; іа) разрѣшаетъ брачныя препятствія, вытекающія изъ родственныхъ отношеній, а также всѣ обѣты, за исключеніемъ монашескихъ.

§ 16. *Епископъ: его права и обязанности*. Епископу принадлежатъ: а) вся полнота власти *учительства* въ предѣлахъ епархіи, б) полнота власти *священнодѣйствованія* и в) высшее попеченіе объ охраненіи здраваго ученія церкви въ епархіи; г) отъ него зависятъ по дѣламъ вѣры всѣ члены епархіи и д) имя его возносится во время богослуженія всѣмъ духовенствомъ епархіи. Въ кругъ *обязанностей* епископа входятъ: а) почтительное отношеніе ко всѣмъ, законно существующимъ, церковнымъ учреждениямъ въ епархіи и согласное съ ихъ уставами дѣйствованіе въ дѣлахъ, касающихся этихъ учреждений; б) подчиненіе канонамъ и законно изданнымъ постановленіямъ какъ церковнымъ, такъ и свѣтской власти, поскольку рѣшенія послѣдней не противорѣчатъ основной

идей церкви; въ недоумѣнныхъ же случаяхъ епископъ долженъ обращаться за разъясненіемъ къ высшей церковной власти; в) постоянное пребываніе въ епархіи съ правомъ отлучаться изъ нея, по личнымъ надобностямъ, не иначе, какъ съ разрѣшенія подлежащаго начальства (Католикосскаго Совѣта); г) поддержаніе живого общенія со своею паствою и духовенствомъ посредствомъ частыхъ *пастырскихъ посланій* для преподанія имъ истинъ христіанскаго вѣро и нравоченія; д) пастырское обозрѣніе епархіи съ цѣлью непосредственнаго ознакомленія съ ея состояніемъ; е) подчиненіе во всемъ опредѣленіямъ Обще-Грузинскаго Церковнаго Собора, ж) извѣщеніе послѣдняго, совмѣстно съ Епархіальнымъ Совѣтомъ, о всѣхъ выдающихся явленіяхъ въ жизни епархіи, а равно результатахъ своихъ пастырскихъ посѣщеній, съ обозначеніемъ мѣропріятій и предположеній къ улучшенію церковныхъ дѣлъ въ епархіи; з) епископъ обязанъ явиться по приглашенію подлежащаго начальства на Обще-Грузинскій Церковный Соборъ, и) не предпринимать безъ вѣдома высшей церковной власти ничего, превышающаго его власть, і) возносить въ молитвословіяхъ имя Католикоса всей Грузіи, іа) не предпринимать ничего самовольно въ чужой епархіи и іб) уважать рѣшенія другихъ епископовъ, епархіальныхъ соборовъ и совѣтовъ.

§ 17. *Избраніе и рукоположеніе епископа.* Епископа избираетъ Епархіальный Соборъ,—подъ руководетвомъ и предсѣдательствомъ Католикоса или уполномоченнаго имъ (либо его Совѣтомъ) лица,—въ составѣ 30-ти представителей отъ духовенства, въ томъ числѣ 20—отъ священниковъ и діаконовъ и 10—отъ псаломщиковъ, и 60-ти делегатовъ отъ мірянъ (изъ коихъ 5 отъ кафедральнаго города), а рукополагаютъ его Католикосъ и два епископа, или же только два епископа.

Примѣчаніе. При избраніи депутатовъ (выборщиковъ) для означеннаго въ семь §-ѣ собора *архимандриты, игумены, іеромонахи* и *іеродіаконы* выбираютъ вмѣстѣ съ духовенствомъ, а прочіе монашествующіе — вмѣстѣ съ мірянами.—*Другое мнѣніе:* монашествующіе, хотя бы и облеченные въ степень священства, не имѣютъ права принимать участіе въ выборахъ или въ управленіи церковью, ибо, согласно данному имъ при постриженіи обѣту, они разъ уже отказались отъ собственной воли, и, пока они пребываютъ въ монашествѣ, обѣтъ этотъ остается въ полной силѣ.

3.

Окружной Братскій Соборъ и Окружной Братскій Совѣтъ.

§ 18. *Окружной Соборъ и Окружной Совѣтъ*—исключительно *причтовья* учрежденія. Въ Окружномъ соборѣ участвуютъ съ равными голосами члены

всѣхъ причтовъ братскаго округа (священники, діаконъ и псаломщики). Предсѣдатель и дѣлопроизводитель избирается самимъ соборомъ.—Вѣдѣнію Окружнаго собора подлежатъ: а) избраніе предсѣдателя и членовъ Окружнаго братскаго Совѣта на три года; б) разсмотрѣніе отчетовъ по всѣмъ дѣйствіямъ Братскаго Совѣта; в) разслѣдованіе и разрѣшеніе дѣлъ противъ членовъ причтовъ и Братскаго Совѣта; г) всѣ общія братскія дѣла.

§ 19. *Окружной братскій Советъ* состоитъ изъ предсѣдателя-священника и 4-хъ членовъ, (изъ коихъ 2 представителя отъ священниковъ съ діаконами и 2—псаломщиковъ).

Примѣчаніе. У Совѣта имѣется собственная печать.

Вѣдѣнію Братскаго Совѣта подлежатъ слѣдующія дѣла: а) испытаніе кандидатовъ на священнослужительскія и псаломщическія мѣста (въ знаніи церковнаго устава) и выдача имъ соотвѣтствующихъ свидѣтельствъ; б) руководство приходскими соборами при выборѣ членовъ причта; в) разслѣдованіе и разрѣшеніе недоумѣній между членами причтовъ; г) попеченіе объ охраненіи и укрѣпленіи вѣры и нравственности въ предѣлахъ братскаго округа; д) завѣдываніе и попеченіе объ окружной братской библіотекѣ-читальнѣ; е) завѣдываніе братской кассой; ж) приглашеніе Окружнаго Братскаго Собора (не менѣе 2-хъ разъ въ годъ, а въ случаѣ надобности и почаще); Соборъ долженъ быть созванъ и въ томъ случаѣ, если объ этомъ будетъ заявлено 5-ю (и болѣе) членами причтовъ; з) попеченіе о несостоятельныхъ членахъ, вдовахъ и сиротахъ окружнаго духовенства.

4.

Приходъ, Приходской Соборъ, Приходской Советъ и причтъ.

§ 20. *Приходъ.* Приходъ не можетъ быть открытъ, когда нѣтъ достаточнаго количества вѣрующихъ, могущаго содержать причтъ и церковныя помѣщенія. Приходъ долженъ имѣть собственную церковь; всѣ же другія церкви, находящіяся въ томъ же приходѣ, считаются приписными къ главной церкви.

Примѣчаніе. Приходъ, какъ община, объединенная единствомъ цѣли и опредѣленной организаціею, представляетъ собою юридическое лицо.

§ 21. *Приходской Соборъ.* Приходской Соборъ состоитъ изъ всѣхъ совершеннолѣтнихъ (не моложе 21 года) членовъ приходской общины безъ различія пола.

Примѣчаніе. Женщина, подобно мужчинѣ, имѣетъ право принимать участіе, какъ во всѣхъ безъ исключенія выборахъ на церковныя должности, такъ и быть избранною въ качествѣ делегата и члена Совѣта.

Председателя, а также и дѣлопроизводителя (если въ послѣднемъ встрѣчается надобность) выбираетъ самъ соборъ.— Соборъ считается законнымъ, если на немъ явятся не менѣе $\frac{2}{3}$ всѣхъ правоспособныхъ членовъ приходской общины; послѣ вторичнаго созыва Соборъ законенъ, если въ немъ участвуетъ не менѣе $\frac{1}{2}$ правоспособныхъ членовъ прихода.—Во время выборовъ на Соборъ необходимо присутствіе не менѣе $\frac{2}{3}$ всѣхъ совершеннолѣтнихъ членовъ прихода и избраннымъ считается кандидатъ, получившій не менѣе $\frac{3}{4}$ всѣхъ избирательныхъ голосовъ. (Въ случаѣ надобности допускается и вторичное голосованіе). Обычная же дѣла Соборъ рѣшаетъ простымъ большинствомъ голосовъ. Этому порядку подчиняются и всѣ прочіе Соборы (Окружной, Епархіальный и Общегрузинскій).—Вѣдѣнію Приходскаго Собора подлежатъ слѣдующія дѣла: а) избраніе членовъ причта и приходскаго Совѣта; б) распредѣленіе суммы необходимой на содержаніе причта и церкви между прихожанами сообразно съ ихъ состояніемъ; в) судъ надъ членами прихода по преступленіямъ противъ вѣры и нравственности; г) судъ надъ членами приходскаго Совѣта или отдача ихъ подъ судъ за служебныя упущенія, превышеніе власти и злоупотребленія; д) возбужденіе дѣла передъ окружными и епархіальными соборами или совѣтами противъ членовъ клира за ихъ незаконныя дѣянія и дурное поведеніе.

§ 22. *Приходской Совѣтъ.* Приходской Совѣтъ состоитъ изъ 5-ти членовъ, избираемыхъ приходскимъ Соборомъ, срокомъ на одинъ годъ; председателю Совѣта выбираютъ члены онаго изъ своей среды.

Примѣчаніе. Въ члены Совѣта могутъ быть избраны и члены приходскаго причта; во всякомъ случаѣ, послѣднимъ всегда принадлежитъ право совѣщательнаго голоса въ Совѣтѣ; въ частности настоятель церкви считается руководителемъ Совѣта.—У Совѣта имѣется собственная печать.

Вѣдѣнію Приходскаго Совѣта подлежатъ: а) управленіе движимымъ имуществомъ и недвижимостью церкви въ приходѣ; б) веденіе всякаго рода статистики, имѣющей какое-либо значеніе въ дѣлѣ управленія приходомъ; в) собраніе и распорядженіе по назначенію церковныхъ суммъ, взимаемыхъ съ прихожанъ на содержаніе причта и церковныхъ учреждений; г) попеченіе о благолѣтіи храма и богослуженія; д) попеченіе о вдовахъ, сиротахъ и бѣднякахъ съ благотворительною цѣлью; е) возбужденіе дѣла противъ лицъ, оскорбившихъ церковь и религиозное чувство вѣрующихъ; ж) приглашеніе Приходскаго Собора.

Примѣчаніе. Приходской Соборъ долженъ быть созванъ и въ томъ случаѣ, если этого потребуютъ не менѣе 20-ти вѣрующихъ.

§ 23. *Причтъ.* Причтъ церковный состоитъ изъ священника, діакона (гдѣ только имѣется таковой) и псаломщика.

а) *Священникъ и его обязанности.* Священникъ обязанъ: аа) постоянно жить въ приходѣ и не покидать его безъ согласія приходскаго Совѣта, въ особенности, когда въ приходѣ появляются эпидемическія заболѣванія или когда приходу угрожаетъ какая—либо опасность; бб) строго слѣдить за собственнымъ поведеніемъ какъ въ обществѣ, такъ и у себя дома; вв) совершать общественныя службы въ положенныя уставомъ дни; гг) немедленно исполнять необходимыя требы по требованію прихожанъ; дд) слѣдить за чистою и благолѣпнѣею церковно-богослужебныхъ предметовъ; ее) за соблюденіемъ въ приходѣ церковной дисциплины и нравственности, дѣлая укорнымъ пастырскія внушенія; жж) въ недоумѣнныхъ случаяхъ обращаться за разъясненіемъ въ окружной брагскій или епархіальный Совѣты; зз) но главнѣйшею обязанностию священника является проповѣдываніе слова Божія съ церковной кафедры и, вообще, учительство; лл) ность и нерадѣніе пастыря въ этомъ отношеніи могутъ повлечь за собою увольненіе его со службы; ии) наконецъ, священникъ обязанъ возносить въ молитвословіяхъ имя своего епископа.—Въ предѣлахъ своего прихода священникъ имѣеть право не разрѣшать другимъ священникамъ совершать требы.

б) *Діаконъ и псаломщикъ.* Діаконъ и псаломщикъ являются лишь помощниками священника и безъ него не могутъ совершать никакого священнодѣйствія. Въ приходѣ съ однимъ священникомъ долженъ быть одинъ псаломщикъ; а гдѣ два и больше священниковъ—приходъ, по желанію, можетъ имѣть и діакона.

в) *Свойства членовъ клира:* аа) по возрасту кандидатъ священства долженъ быть не моложе 20-ти лѣтъ; *другое мнѣніе:* не моложе 25-ти лѣтъ; бб) по образовательному цензу необходимо, чтобы на должность священника, діакона или псаломщика избирались лица съ среднимъ общимъ образованіемъ, но въ видѣ исключенія, какъ уступка времени, можетъ быть допущено избраніе на всѣ означенныя выше должности лицъ съ низшимъ общимъ образованіемъ (примѣрно, въ объемѣ курса нынѣшнихъprogимназій, духовныхъ и городскихъ училищъ); желающіе поступить въ клиръ обязаны знать церковный уставъ, въ удостовѣреніе чего они должны заблаговременно (до выборовъ) застаться свидѣтельствами отъ окружнаго братскаго Совѣта, въ кругъ обязанностей котораго входитъ, между прочимъ, и производство испытаній по церковному Уставу. Списки кандидатовъ, успѣшно выдержавшихъ испытанія при братскихъ Совѣтахъ, должны храниться и въ Епархіальномъ Совѣтѣ. вв) *Отдѣлка нравственныхъ* достоинствъ избираемыхъ на священно-церковно-служительскія должности лицъ предоставляется совѣсти самихъ вѣрующихъ (избирателей).

г) *Избраніе членовъ клира.* Члены причта избираются приходскимъ соборомъ подъ руководствомъ окружнаго братскаго Совѣта или одного изъ членовъ

последняго.—По окончаніи выборовъ, представителемъ братскаго Совѣта составляется избирательный актъ, а избранное соборомъ лицо представляется братскимъ совѣтомъ мѣстному архіерею для рукоположенія (во священника или во діакона) или утвержденія (на должность псаломщика).

Примѣчаніе. Опредѣленіе штата кафедральнаго клира отлагается до избранія перваго Католикосскаго Совѣта.

III.

Имущественныя права церкви и система обезпеченія духовенства.

§ 24. *Имущественныя права церкви.* Въ качествѣ юридическихъ лицъ приходъ и грузинская церковь имѣютъ право приобрѣтать всякаго рода имущество (путемъ покупки, завѣщанія или пожертвованія) для религіозныхъ и благотворительныхъ цѣлей.

§ 25. *Система обезпеченія духовенства.* Безусловно должна быть измѣнена существующая нынѣ система матеріальнаго обезпеченія духовенства. Въ настоящее время духовенство получаетъ содержаніе частью отъ казны въ видѣ опредѣленнаго жалованья, частью же—непосредственно отъ прихожанъ въ видѣ драмы (= „руги“) и случайныхъ поступленій за требоисправленія. Отсюда въ положеніи духовенства образуется раздвоенность, двусмысленность („*გადაწყვეტილი*“), создающая крайне обостренныя отношенія между пастырями и пасомыми: духовенство, какъ таковое, является принадлежащимъ одновременно и государству, и народу, но всецѣло—ни тому, ни другому. Нужно устремить такъ, чтобы духовенство принадлежало только тому, кто въ немъ нуждается, т. е. вѣрующимъ или членамъ церкви. Поэтому, въ принципиальномъ отношеніи безусловно необходимо уничтожить посредство казны между пастыремъ и его пасомыми и сдѣлать такъ, чтобы причтъ получалъ полное обезпеченіе *непосредственно* отъ прихода, грузинское духовенство отъ Грузинской церкви.

§ 26. Но, пока церковныя земли, отошедшія въ казну и до сихъ поръ остающіяся въ вѣдѣніи ея, не будутъ возвращены грузинскому народу въ полную собственность; пока стоимость церковныхъ имѣній, перешедшихъ въ частныя руки, не будетъ передана будущему Католикосскому Совѣту на удовлетвореніе нуждъ Грузинской церкви; пока, наконецъ, сумма, идущая на жалованье духовенству, не будетъ сложена съ населенія,—до тѣхъ поръ грузинское духовенство не можетъ лечь всею тяжестью исключительно на народъ; посему, до окончательнаго разрѣшенія российскимъ или мѣстнымъ кавказскимъ законодательнымъ

собраниемъ вопроса о содержаніи духовенства, государство обязано выдавать духовенству жалованье; отъ прихожанъ же духовенство должно получать столько, сколько необходимо для обезпеченія его существованія.

Обособленіе и единеніе.

Пробудившаяся за послѣднее время несбываемою силою жажда государственныхъ и церковныхъ реформъ въ Россіи охватила собою и нашу отдаленную отъ митрополіи окраину Кавказъ, гдѣ на арену церковно-общественной жизни выступилъ открыто *вопросъ объ автокефаліи грузинской церкви*, окончательное рѣшеніе котораго въ томъ или другомъ смыслѣ должно состояться въ недалекомъ будущемъ.

Единовѣрный Россіи и связанный съ нею политическими узами народъ грузинскій, въ лицѣ своихъ духовныхъ представителей, не удовлетворяясь современными порядками церковно-административнаго управленія, пожелалъ „*обособиться*“ въ отдѣльную и притомъ самостоятельную церковную единицу.

Явленіе это вполне естественно возбуждаетъ вопросъ: не противорѣчитъ-ли названное *обособленіе* грузинской церкви *единенію* ея съ русскою?

Чтобы дать правильный отвѣтъ, необходимо прежде всего точно опредѣлить самое понятіе „*обособленія*“. Одни подъ „*обособленіемъ*“ понимаютъ всѣцѣлую и полную замкнутость или отчужденность извѣстнаго народа отъ всѣхъ другихъ народовъ. Въ такомъ случаѣ оно, въ всякаго сомнѣнія, явно противорѣчитъ христіанскому ученію, по которому церковь Христова, по завѣту своего Основателя (Іоан. XVII, 21, ср. X, 16), должна стремиться къ всеобщему высшему единенію людей подъ главенствомъ Христа. Другіе же подъ обособленіемъ разумѣютъ—и притомъ совершенно правильно—просто огражденіе тѣмъ или другимъ народомъ своей политической самостоятельности и *самоутвержденіе ея въ своихъ національныхъ началахъ*, т. е. развитіе этихъ началъ въ общеніи съ другими народами, но съ нѣкоторымъ *ограниченіемъ* вліянія послѣднихъ. Въ этомъ именно смыслѣ обособленіе народовъ съ задачею церкви вести людей къ единству въ противорѣчій не стоитъ и можетъ быть согласимо съ христіанскимъ ученіемъ. Чтобы доказать это, приведемъ и теоретическія и практическія соображенія по данному вопросу.

Извѣстно, что всякій народъ, какъ и отдѣльная личность, отличается отъ другихъ народовъ нѣкоторыми умственными, бытовыми и нравственными особенностями. Всѣ эти особенности въ складѣ ума, въ направленіи жизни и дѣятельности народовъ показываютъ намъ, что у каждаго народа, какъ и у всякаго человѣка, есть свой особенный, индивидуальный характеръ, которымъ одинъ

народъ отличается отъ другихъ. Отсюда и слѣдуетъ, что *народъ подобенъ индивидуальной личности*, и его можно разсматривать какъ *коллективную личность*,

Даже само Священное Писаніе именно такъ, а не иначе, смотритъ на каждый отдѣльный народъ. Вспомнимъ, наприм., что Іисусъ Христосъ, повелѣвая св. апостоламъ проповѣдывать евангеліе всему человѣчеству, употребляетъ такое выраженіе: „идите, научите всѣ народы (Мѣ. XXVIII, 19). Это выраженіе „народы“ вмѣсто „людей“ ясно показываетъ, что въ человѣчествѣ Онъ видѣлъ не однихъ только индивидуумовъ, а напротивъ, цѣлыя народности, какъ отдѣльныя личности. Великій апостолъ языковъ, св. Павелъ, развѣ не также смотритъ на свой народъ, какъ на органическое цѣлое, связанное и сплоченное единствомъ крови и историческимъ назначеніемъ, отличающимъ его отъ другихъ народовъ? „Желалъ бы,—говоритъ онъ,—самъ я отлученнымъ быть отъ Христа за братьевъ моихъ, сродниковъ моихъ по плоти, т. е. израильтянъ, ихъ же усыновленіе, и слава, и завѣты, и *законоположеніе*, и *богослуженіе*, и обѣтованія, ихъ же отцы, и изъ нихъ же Христосъ по плоти... Желаніе сердца моего и молитва къ Богу за *Израиля* во спасеніе (Римл. IX, 1—5: X, 1)“. „Израиль“ вмѣсто „израильтяне“ — какое характерное обозначеніе послѣднихъ, какъ едилагаго организма, единой личности!

Итакъ, и съ богословской, какъ и съ естественной точки зрѣнія, народъ есть несомнѣнно *коллективная личность*. Если же такъ, то вопросъ объ обособленіи народовъ въ церковномъ отношеніи, какъ въ данномъ случаѣ грузинскаго отъ русскаго, можетъ быть отождествленъ съ проблемою обособленія отдѣльныхъ личностей.

Анализируемъ сначала одну часть понятія „обособленіе“ — „особность“ народа въ его національномъ развитіи и „особность“ каждаго человѣка въ индивидуальныхъ его свойствахъ. Вполнѣ соглашаясь, что въ понятіе „высшаго единенія“, къ которому призываетъ людей Церковь Христова, входитъ, разумѣется, хотя и какъ второстепенный, признакъ доброжелательной взаимопомощи людей, ихъ виѣшняго сближенія и единенія, мы спросимъ теперь: противорѣчить ли эта „особность“, эта индивидуальность народа и человѣка такому единенію?

Опытъ показываетъ, что *индивидуальность* сама по себѣ, въ своей сущности, не только не противорѣчитъ, но напротивъ, еще служитъ *основою* этого единенія. Дѣло въ томъ, что все индивидуальное въ отдѣльномъ человѣкѣ является наиболѣе полезнымъ для другихъ. Развѣ самая жизнь общественная не обнаруживаетъ на каждомъ шагѣ, что одинъ человѣкъ полезенъ для другою тѣми именно свойствами, которыя составляютъ его индивидуальность? Поэтому,

чтобы было *единение* между нимъ и другими людьми, для этого нужно, чтобы онъ сохранилъ свою индивидуальность, свою самобытность. На это намекаетъ и св. ап. Павелъ, когда говорить: „каждый имѣетъ свое дарованіе отъ Бога, одинъ такъ, другой иначе (1 Кор. VII, 7)“, а потому и „служите другъ другу каждый тѣмъ даромъ, какой получили (1 Петр. IV. 10)“. Разумѣтся, для того, чтобы выполнить это повелѣніе апостольское, каждому нужно тщательно развить свой особенный даръ. Это требуетъ извѣстнаго обособленія человѣка отъ другихъ людей въ образѣ его жизни, занятій и проч. Святой апостолъ Павелъ дозволяетъ такое обособленіе, когда заповѣдуетъ, чтобы всѣ христіане жили и дѣйствовали сообразно своимъ дарованіямъ, даннымъ отъ Бога: „И какъ, по данной намъ благодати, имѣемъ различныя дарованія, то имѣемъ ли пророчество, пророчествуй по мѣрѣ вѣры; имѣешь ли служеніе, пребывай въ служеніи: учитель ли—въ ученіи и т. д. (Римл. XII, 6—7 и слѣд.). По его мнѣнію, это обособленіе, эта индивидуальная особенность людей столь же согласна съ тѣснымъ единеніемъ ихъ, какъ членовъ Церкви Христовой, сколько согласна съ единствомъ тѣла особенность въ строеніи различныхъ его органовъ (Римл. XII. 4 и слѣд.; 1 Кор. XII, 12—21).

Это сужденіе св. апостола остается только приложить къ народамъ, какъ коллективнымъ личностямъ. Слѣдовательно, если по мнѣнію св. апостола, сохраненіе индивидуальности, индивидуальных особенностей отдѣльной человеческой личности служить не къ раздѣленію, а къ соединенію людей, то къ такому же соединенію должно, очевидно, вести и сохраненіе національных особенностей народовъ, изъ которыхъ каждый имѣетъ на это „сохраненіе“ неотъемлемое свое право, а грузинскій народъ особенно, какъ ранѣе принявшій христіанство и въ теченіе двѣнадцати вѣковъ боровшійся съ многочисленными врагами православной христіанской вѣры и затѣмъ добровольно вступившій въ подданство Россіи.

Безпристрастная исторія свидѣтельствуетъ, что такъ дѣйствительно и бываетъ въ жизни. Национальныя особенности и дѣлаютъ именно народъ полезнымъ для другихъ народовъ въ области, напр., культуры. Предположите теперь, что всѣ народы, населяющіе міръ, вдругъ отказались отъ своихъ національных особенностей. Что вышло бы при такомъ отреченіи народовъ отъ своихъ самобытныхъ, національных началъ, выработанныхъ вѣками? Конечно то, что каждый народъ сталъ бы бесполезенъ совершенно для другихъ, ни одинъ бы не принесъ другимъ народамъ вполнѣ осязательной для нихъ и достаточной пользы. Народы, само собою разумѣтся, стали бы менѣе нуждаться другъ въ другѣ, и культурный союзъ ихъ естественно распался бы.

Соображеніе это наглядно показываетъ, что союзъ, культурное единеніе и народовъ не нарушается, а напротивъ, обуславливается ихъ національными раз-

личіями. Различія эти ведутъ не къ раздѣленію, а скорѣе къ соединенію народовъ и въ церковномъ отношеніи. Въ доказательство приведемъ классическій примѣръ.

Извѣстно, что до отдѣленія западной церкви отъ восточной, и восточная и западная церкви отличались другъ отъ друга значительными особенностями. Вслѣдствіе различія въ характерахъ народовъ восточныхъ и западныхъ, западная церковь обращала свое вниманіе преимущественно на *практическую* сторону христіанства, церковь же восточная преимущественно на сторону *умозрительную* или *догматическую*. На Востокѣ допускали участіе разума въ дѣлѣ уясненія христіанской религіи; на Западѣ же это участіе его отрицали или сильно ограничивали. Отъ этого на Востокѣ занимались преимущественно уясненіемъ догматовъ и опроверженіемъ возникавшихъ при этомъ различныхъ ересей; на Западѣ же догматикой не занимались, а вырабатывали преимущественно церковную практику, уясняли, напр., отношеніе церкви къ государству и т. п. Всѣ эти рѣзкія различія въ направленіи и дѣятельности церквей всецѣло вытекали изъ особеннаго характера латинскихъ—западныхъ—и восточныхъ народовъ, потому что восточные народы по природѣ отличались склонностью къ умозрѣнію (греческая и восточная философіи), а народы латинскіе, напротивъ,—склонностью къ практической дѣятельности. Между тѣмъ, къ чему же приводили эти особенности церквей? Нарушали ли онѣ единство церкви? Отнюдь нѣтъ. Напротивъ, онѣ содѣйствовали этому единству, ибо очевидно, восточныя и западныя церкви разрабатывали только двѣ стороны одного общаго дѣла и этимъ, конечно, *восполняли* другъ друга. Было между ними полное единство, выражавшееся въ обмѣнѣ догматическихъ трактатовъ съ одной стороны и точныхъ порядковъ церковныхъ съ другой. Если разсмотрѣть особенности въ просвѣщеніи христіанскихъ народовъ, то мы увидимъ то же самое. Были въ церкви христіанской различныя и богословскія школы, соотвѣтственныя національнымъ особенностямъ народовъ. Была, на примѣръ, школа александрійская, отличавшаяся аллегоризмомъ въ толкованіи Писанія; была противоположная ей школа антiохійская, отыскивавшая въ Писаніи буквальный его смыслъ. Можно замѣтить различіе въ твореніяхъ сирскихъ писателей, обращавшихъ преимущественное вниманіе на внутреннюю, созерцательную жизнь челоуѣка, и въ писаніяхъ богослововъ византійскихъ, имѣвшихъ въ виду отношеніе христіанства къ частнымъ, враждовавшимъ съ нимъ тогдашнимъ наукамъ. Всѣ эти особенности, доходившія до противоположности, очевидно, нимало не нарушали единенія христіанскаго. Напротивъ, онѣ *восполняли* другъ друга, служили къ уясненію одной и той же истины съ разныхъ сторонъ. А между тѣмъ эти особенности происходили не отъ чего иного, какъ отъ особенностей въ характерахъ христіанскихъ народовъ.

И такъ, особенности національнаго характера народовъ и въ церкви Христовой, какъ и въ жизни мірской, служатъ не къ раздѣленію, а къ всеобщему единенію. Единеніе это имѣеть своимъ отличительнымъ признакомъ сохраненіе разнообразія въ направленіи самой жизни народовъ. Такое разнообразіе вполне согласно съ идеаломъ того высшаго единенія, къ которому должна призывать человѣчество церковь Христова.

Въ Св. Писаніи это высшее единеніе изображается кратко въ слѣдующихъ чертахъ. Св. ап. Павелъ опредѣляетъ его точно, повелѣвая намъ хранить „единство духа въ союзѣ мира“ (Ефес. IV, 3). Опредѣленіе это показываетъ, что высшее единеніе людей есть единеніе *внутреннее*, духовное. Отсюда слѣдуетъ, что оно можетъ существовать и при сохраненіи индивидуальнаго разнообразія и *внѣшней* особыности того или другого народа въ церковно-административномъ отношеніи. Разнообразіе это даже, можно сказать, требуется высшимъ единеніемъ, и высшее единство человѣческаго рода получится не въ томъ случаѣ, если всѣ народы, отрекшись отъ своихъ самобытныхъ началъ, сдѣлаются тождественными между собою въ направленіи своей жизни, а напротивъ, въ томъ, если каждый народъ, стремясь со всѣми другими народами къ одному и тому же общему благу, будетъ однакоже ради самаго этого блага сохранять свои самобытныя начала, будетъ „особиться“ отъ другихъ народовъ въ развитіи своего собственнаго церковнаго самосознанія и будетъ такимъ образомъ вносить *своё слово*, свой, такъ сказать, оригинальный тонъ въ общую гармонію вселенско-церковной жизни. Такой взглядъ на высшее единеніе человѣческаго рода прямо раскрываетъ св. ап. Павелъ. Разсматривая церковь, какъ тѣло Христово, онъ говоритъ, что тѣло есть не что иное, какъ собраніе органовъ, отличающихся другъ отъ друга различными особенностями. Особенности эти не только не уничтожаютъ единаго тѣла, но напротивъ, онѣ—то и обуславливаютъ его существованіе, какъ единаго организма. „Ибо,—говоритъ онъ,—если бы всѣ (члены или органы) были одинъ членъ, то гдѣ было бы тѣло (1 Кор. XII, 19)“, т. е. если бы всѣ члены церкви Христовой (или что тоже отдѣльныя національныя церкви) были тождественны между собою по образу жизни, дѣятельности и проч., то гдѣ было бы то высшее единеніе духовнаго организма вселенской церкви, которое выражается въ томъ, что каждая отдѣльная церковь, какъ и каждый отдѣльный членъ ея, служитъ общей вселенской церкви своимъ особымъ дарованіемъ, ведетъ особую, но за то и наиболѣе полезную для другихъ жизнь. Выходитъ такимъ образомъ, что ап. Павелъ настаиваетъ на сохраненіи каждымъ членомъ церкви Христовой своей самобытности или индивидуальной особыности, какъ на условіи высшаго единенія. Если мы припомнимъ приведенное выше доказательство, что народы суть коллективныя личности и,

слѣдовательно, члены церкви Христовой, то для насъ станетъ яснымъ, что для высшаго единенія, понимаемаго самимъ апостоломъ лишь какъ единство въ разнообразіи, народы не только не должны отказываться отъ своихъ національных особенностей, но, напротивъ, должны всячески ихъ беречь и развивать. Каждый народъ, выполняя именно задачу церкви—стремиться къ всеобщему высшему единенію, долженъ хранить свой національный типъ, долженъ развивать свою самобытную культуру съ тѣмъ, чтобы принести наибольшую пользу всему человѣчеству. Это естественно требуетъ „обособленія“ народа въ его національномъ развитіи, ограниченія, напр., инородныхъ вліяній, и такое обособленіе, коль скоро оно необходимо для того, чтобы народъ развилъ *нужныя для всѣхъ* національныя свойства, очевидно, не противорѣчитъ, а напротивъ, требуется „*высшимъ единеніемъ*“.

Кромѣ того, самый принципъ націонализма, требующій *обособленія каждой нации*, а слѣдовательно, и уваженія правъ всякой народности, вовсе не есть принципъ языческій, какъ утверждаютъ нѣкоторые. Языческіе народы лишены были понятія о такомъ уваженіи къ самостоятельности и особности каждой націи. Каждый народъ стремился поработить другіе народы, чтобы образовать всемірную монархію. Отъ этого происходили раздоры и войны; отъ этого отчасти они происходятъ и теперь. Такимъ образомъ нарушеніе единенія народовъ бываетъ вслѣдствіе языческаго посягновенія одного народа быть самостоятельною коллективною личностію, а таковою и желаетъ быть въ данномъ случаѣ единовѣрный намъ грузинскій народъ, когда громко заявляетъ на свое личное право быть самостоятельнымъ въ церковно-административномъ отношеніи. Что это право есть законное, что оно освящается христіанствомъ, это, кажется, не требуетъ обширныхъ доказательствъ. Христіанство есть религія свободы; ему глубоко противно всякое насиліе личности или народа надъ другими народами. Общій принципъ отношеній между людьми и народами по христіанскому ученію выраженъ въ словахъ ап. Павла, что въ церкви Христовой нѣтъ ни Эллина, ни Іудея, ни обрѣзаннаго, ни необрѣзаннаго, ни варвара, ни скиѣа и т. п. (Кол. III, II.) Слова эти, вопреки толкованію космополитовъ, видящихъ въ нихъ осужденіе націонализма, обозначаютъ лишь то, что въ церкви Христовой никто не долженъ возноситься надъ другими, что въ церкви нѣтъ преимуществъ по національностямъ, но что *каждый* народъ, какъ въ данномъ случаѣ русскій, долженъ уважать національныя различія, права и самостоятельность всѣхъ другихъ народовъ и особенно грузинскаго, этого старшаго брата по вѣрѣ во Христа,—брата, связаннаго едиными узами политической и государственной жизни и живущаго подъ однимъ небомъ, распростертымъ, какъ шатеръ, надъ нашимъ общимъ отечествомъ, великой Россіей, нынѣ вступившей

на новый и свободный, по милости Царя—Освободителя Николая II, путь историческаго развитія въ знаменательный для нея день 17-го октября 1905 года.

Мы представили достаточное количество чисто теоретических основаній въ пользу совмѣщенія обособленія народовъ съ ихъ христіанскимъ единеніемъ. Теперь мы приведемъ фактическія данныя, свидѣтельствующія о томъ, какъ церковь Христова всегда дозволяла это обособленіе народовъ, вовсе не видя въ этомъ противорѣчія своей задачѣ призывать людей къ высшему единенію.

Главною причиною обособленія народовъ служить, какъ извѣстно, различіе ихъ языковъ. Языкъ составляетъ главное выраженіе народнаго характера, такъ какъ, съ одной стороны, онъ есть созданіе этого характера, а съ другой стороны—факторъ, вліяющій на складъ и образованіе его. Какъ же относилась церковь Христова къ этому хранителю національныхъ особенностей и къ этой главной причинѣ обособленія народовъ? Извѣстный фактъ, что въ день Пятидесятницы св. апостолы получили даръ говорить на разныхъ языкахъ, показываетъ намъ, что божественная благодать какъ бы освятила это обособленіе народовъ по различію ихъ языковъ. А послѣдующая исторія церкви неопровержимо свидѣлствуетъ, что вселенская церковь хорошо запомнила это дѣйствіе благодати Божіей и никогда не уничтожала подобнаго обособленія. Проповѣдники евангелія во всѣ времена изучали языки тѣхъ народовъ, къ которымъ они шли проповѣдывать, и затѣмъ переводили Священное Писаніе и богослужебныя книги на эти языки. За исключеніемъ нѣкоторыхъ печальныхъ злоупотребленій со стороны частныхъ, помѣстныхъ церквей, вселенская церковь дозволяла богослуженіе на всѣхъ языкахъ. Покровительствуя этому церковному обособленію народовъ по ихъ языку, она утверждала, далѣе, это обособленіе и нѣкоторыми другими средствами. Прежде всего, самое раздѣленіе ея на мѣстныя церкви въ первыя времена соотвѣтствовала дѣленію на націи или народы. Такъ, по крайней мѣрѣ, приходится думать на основаніи 34-го правила апостольскаго; „епископамъ всякаго народа подобаеъ знати перваго въ нихъ“. Далѣе, въ этикѣ „народныхъ“, національныхъ церквахъ она всячески хранила исторически сложившіяся мѣстныя особенности. Когда нѣкоторые вопросы изъ церковной практики рѣшались различно, то вселенская церковь рекомендовала частнымъ помѣстнымъ церквамъ держаться того именно обычая, который исторически установился у нихъ. Она опредѣляла въ этихъ и подобныхъ случаяхъ такъ: „да хранятся древніе обычаи“, (1 вселен. соб. пр. 1-е); „подобаеъ (въ недоумѣнныхъ вопросахъ) послѣдовати обычаю каждыя страны“ (Вас. В. пр. 1). Подобныя опредѣленія ея показываютъ, что она питала глубокое уваженіе къ законному праву каждаго народа любить и хранить свои національныя особенности. Но они показываютъ также и уваженіе къ *свободѣ* и *самостоятельности* каждой частной церкви. Это уваженіе выразилось, между

прочимъ, въ многочисленныхъ правилахъ, запрещающихъ епископу производить насилие, посягать на права и самостоятельность въ управленіи другого епископа (см. 8-е прав. III всел. соб. Сравн. подобное Антиох. 9 и Карфагенскаго 67). Усвоившіе эти правила лучшіе епископы говорили поэтому: „*Мы никого не принуждаемъ, никому не даемъ закона, потому что каждый пред- стоятель свободенъ управлять своею церковью по свой волю*“ (См. Историческое обозрѣніе источниковъ церковнаго права, стр. 121) А 3-й вселенскій соборъ выразилъ и основаніе такихъ постановленій, указавъ на свободу, которую даровалъ христіанамъ Иисусъ Христосъ. „*Да не вкрадывается, — опредѣ- лилъ онъ въ 8-мъ своемъ правилѣ, — подъ видомъ священнодѣйствія надменность власти мірскія; и да не утратимъ мало по-малу непримѣтно тоя свободы, которую даровалъ намъ кровію Своею Господъ нашъ Иисусъ Христосъ, Освободитель всѣхъ человѣковъ*“.

Итакъ, вселенская церковь Христова всегда охраняла свободу и само- стоятельность національныхъ церквей, *всегда допускала* обособленіе ихъ, а слѣдовательно, и народовъ по ихъ управленію, богослужебному языку, обычаямъ мѣстнымъ и т. п. Такъ поступала она въ томъ убѣжденіи, что подобное обо- собленіе можетъ прекрасно совмѣщаться съ тѣмъ *единомысліемъ*, или съ тѣмъ *единствомъ* вѣры и любви, въ которомъ и состоитъ *высшее единеніе*.

Въ заключеніе нашей статьи укажемъ еще и на то, что вопросъ, который мы рѣшаемъ, состоитъ не въ томъ собственно, противорѣчитъ ли обособленіе какого-либо народа, напр. грузинскаго, высшему единенію, а нѣсколько въ иномъ, именно—противорѣчитъ ли оно *задачѣ* церкви призывать людей къ этому единенію. Здѣсь, по нашему убѣжденію, значительная разница.

Идеаль высшаго единенія требуетъ, чтобы и вопроса-то о самостоятельности и особенности каждаго народа не существовало у людей, чтобы всѣ народы жили между собою какъ любящіе братья, вполне признавая права и само- стоятельность каждаго изъ нихъ. Но реальное положеніе дѣлъ говоритъ, что, по недостатку такой любви, этотъ вопросъ существуетъ и что церкви пред- стоить одно изъ двухъ: или предписать каждой народности подчиненіе какой- либо другой, или же дозволить ей оградить свою самостоятельность. Если бы церковь заявила первое требованіе. если бы она уполномочила какую-либо народность, напр. русскую, подчинить въ церковно-административномъ отно- шеніи другія, то этимъ она достигла бы только *внѣшняго* единенія и вмѣсто внутренняго единенія она получила бы тайное раздраженіе въ каждой народ- ности, ибо по праву законное право народа. Столѣтній опытъ показалъ, что *внѣшнее* единеніе русской церкви съ грузинскою, основанное на подчиненіи послѣдней Святѣйшему Синоду подъ непосредственнымъ управленіемъ архіепис-

коповъ, назначаемыхъ изъ Россіи, не привело къ *внутреннему* тѣсному единенію другъ съ другомъ названныхъ церквей, но обнаружило, наоборотъ, сильное движеніе въ мѣстномъ духовенствѣ къ обособленію. Не лучше ли вмѣсто этого тайнаго, а въ послѣднее время и явнаго, внутренняго раздраженія и разъединенія двухъ народностей, родственныхъ по вѣрѣ во Христа, предпочесть разъединеніе внѣшнее, даровавъ грузинской церкви автокефалію, правильно признавая, что этимъ актомъ не устранится возможность для двухъ народностей придти съ теченіемъ времени къ *внутреннему* мирному объединенію безъ всякаго пособія объединенія *внѣшняго*.

Свящ. Н. Покровскій.

БИБЛІОГРАФІЯ.

„Не мѣсто красить человѣка, а человѣкъ мѣсто“, говоритъ народная мудрость. Эти слова примѣнимы къ дѣятельности преосвящ. Киріона. Куда бы онъ ни прибылъ,—въ Балту ли, Херсонъ или Орель,—вездѣ основалъ археологическія общества или вдохнулъ новую жизнь въ уже существующія, но обреченныя на вѣчное прозябаніе. Преосвящ. Киріонъ въ Орлѣ только съ 1904 года, но и въ это сравнительно короткое время Орловскій церковный историко-археологическій комитетъ успѣлъ выпустить въ свѣтъ первые два тома своихъ трудовъ. Въ одномъ изъ этихъ сочиненій (стр. 502) представлено подробное историческое описаніе церквей, приходоѡвъ и монастырей Орловской епархіи, другое же есть сборникъ (стр. 442), въ который входятъ цѣнныя изслѣдованія самого еп. *Киріона* („Греческій пергаментный манускриптъ четвер. глава, найденный между рукописями Гелатскаго монастыря“), *И. Е. Евсѣева* („Описаніе рукописей, хранящихся въ орловскихъ древлехранилищахъ“), *А. Н. Шульмина* („Колонизація орловскаго края“), свящ. *Холмогорова*, *Авонскаго*, прот. *Ливанскаго*, *И. Е. Евсѣева*—Повѣсть о градѣ Курскѣ и др.

„Музей,—читаемъ въ сборникѣ (стр. IV),—оживился съ лѣта 1904 года, со времени прибытія на Орловскую кафедру преосвящ. Киріона, любителя и знатока церковной археологіи и исторіи. Для музея отведено было помѣщеніе въ верхнихъ 3-хъ комнатахъ архіерейскаго дома, съ осени 1904 г. приступлено было къ серьезному пополненію музея. По иниціативѣ преосвящ. Киріона устраиваемы были еженедѣльные собранія церковно-археологическаго комитета“.

Нынѣ, какъ говорятъ, преосвящ. Киріонъ переводится на епископскую кафедру въ Абхазію, въ край, весьма богатый церковными памятниками. Жатва въ Иверіи велика, но „жнецовъ“ мало. Ихъ ждеть родной край съ нетерпѣніемъ.

ქართული განუყოფილება

მკლესია და პოლიტიკა.

I.

საერთო განმათავისუფლებელმა მოძრაობამ დიდი ცვლილება შეიტანა რუსეთის სასულიერო და საერო მწერლობაში, რომელიც ოქტომბერს აქეთ შესანიშნავათ გამოაცოცხლდა, წელში გაიმართა და ცხოვრების სინამდვილეს პირდაპირ დაუწყო თვალში ცქერა. მანამდე მივიწყებული და თითქმის სიკვდილის კარამდე მიღწეული სასულიერო ჟურნალ-გაზეთები დღეს თამამათ მსჯელობენ მიმდინარე ცხოვრების სხვა და სხვა გვარს საკითხებზე, სცდილობენ გამოარკვიონ ამ საკითხთა რთული ურთიერთობა და, რამდენათაც ძალა შესწევთ, ხელი შეუწყონ ცხოვრების დახლართულ კვანძის გამოხსნას.

როგორც ვიცით, პეტრე დიდის რეფორმების შემდეგ რუსეთის ეკლესია მტკიცეთ შემასრულებელი იყო ბიუროკრატიული მთავრობის გეგმისა ხალხს ცხოვრებაში; იგი მორჩილათ ასრულებდა ყველაფერს, რასაც ზემოდან უბრძანებდნენ; ხოლო ზოგჯერ ბრძანებაც არ სჭირდებოდა, თვითონვე ახორციელებდა საერო მთავრობისათვის სასარგებლოსა და სასურველს ზომებს, განსაკუთრებით როცა საქმე ევრეთ წოდებულ „ინოვაციებს“- „არა-რუსებს“ შეეხებოდა. ერთი სიტყვით, პოზიცია სამღვდელოებისა სახელმწიფოსადმი იყო სრული სოლიდარობა საერო მთავრობასთან, ან უკეთ ბიუროკრატიის მიმართ ყურ-მოჭრილი მონობა. აქედან წარმოსდგებოდა სრული დაღუპება სამღვდელოებისა და სასულიერო ჟურნალ გაზეთებისა პოლიტიკურ მოვლენათა შესახებ: ამ საგანზე სამღვდელობას არ შეეძლო საერო მთავრობისაგან განსხვავებული აზრი ჰქონებოდა, რადგან იგი იყო მონა, ხოლო მონა რიდასი მონაა, თუ აზრიც კი საკუთარი ექნება.

მაგრამ, აგერ, გამოიკა ოქტომბრის მინიფესტი, რომელშიაც თვით-მპყრობელმა ხელმწიფემ უარჰყო თვისი განუსაზღვრელი უფლება, პრინციპი-აღურათ საქიროდ სცნო პოლიტიკურ ცხოვრებაში თვით ხალხის მიერ არჩეულ წარმომადგენელთა გარევა, გამოაცხადა თავისუფლება სიტყვისა, სინდისისა, კრებისა და კავშირისა. სამღვდელოება სახტად დარჩა: იგი არ მოელოდა, თუ საქმე ასეთს მსწრაფლ მსვლელობას მიიღებდა, და, ამისგამო, შეცვლილს პოლიტიკურს ცხოვრებას სრულიად მოუშაადებელი დახვდა. ერთის მხრით, ცხოვრების რევოლუციონურმა ტალღებმა და, მეორე მხრით, 17 ოქტომბრის მანიფესტმა რუსეთის უკან ჩამორჩენილს სამღვდელოებას

თვალეზი აუხილა თვის აწმყოსა და წარსულზე, დაანახვა, რომ იგი უკან ჩამორჩენია არა მარტო ცხოვრებას, არამედ თვით ბიუროკრატიულ მთავრობასაც კი, და ჩააფიქრა მომავალზე. რუსის სამღვდლოებამ მწვავეთ იგრძნო, რომ ამიერთგან ძველებურათ ცხოვრება აღარ შეუძლია, რომ აუცილებელათ საჭიროა საზოგადოებრივს ცხოვრებაში ახალი პოზიციის გამოძებნა, საჭიროა ძირითად ცვილებათა შეტანა თვით ეკლესიის მართვა-გამგეობაშიც. ამგვარათ, სამღვდლოებას გადასაწყვეტი შეექნა ორგვარი საკითხი: საეკლესიო-პოლიტიკური და წმინდა ეკლესიური.

პირველი საკითხი შეიძლება გამოიხატოს ამნაირათ: როგორი პოზიცია უნდა დაიჭიროს ეკლესიამ ხალხის პოლიტიკურისა და სოციალურ-ეკონომიური განვითარების მსვლელობაში? უნდა იღებდეს იგიც მონაწილეობას ხალხის პოლიტიკურ ცხოვრებაში, თუ არა? და თუ უნდა იღებდეს, რაში უნდა გამოიხატებოდეს, სახელდობრ, ეს მონაწილეობა?

ამ საკითხს დასტრიალებს დღეს რუსეთის სასულიერო და, რამდენათმე, საერო მწერლობა. როგორც პოლიტიკურათ მოუშნადებელს სოციალურ ჯგუფს შეფერის, რუსეთის სამღვდლოებაც ამ საკითხზე ჯერ-ჯერობით ერთს გადაწყვეტილს პასუხს ვერ იძლევა, მისი აზრი ამ საგნის შესახებ, თუ შეიძლება ასე ითქვას, ჯერ კიდევ გამორკვევის ახლად ფეხ-ადგმულს პროცესშია. მაგრამ მაინც შესაძლოა იმ ხაოსებურს მასალაში, რასაც ამის შესახებ დღეს რუსეთის მწერლობა იძლევა, ორი უმთავრესი, ერთი მეორეს საწინააღმდეგო, მიმართულება გავარჩიოთ. ერთი მათგანი პირდაპირ ურჩევს სამღვდლოებას და ეკლესიას—პოლიტიკურ ცხოვრებაში მხურვალე მონაწილეობა მიიღოს, მთავრობასა და „სასარგებლო“ პარტიებს მხარი დაუჭიროს; ხოლო მეორე—სრულიად წინააღმდეგს აზრს იძლევა, იგი შესაძლოთ ვერა სცნობს სამღვდლოებას კვლავ ის მომაკვდინებელი ცოლდა („პოლიტიკანობა“) გამეორებინოს, რომელსაც სამღვდლოება დღემდე ეწეოდა.

ჩვენი წერილის მიზანია „სასულიერო მოამბის“ მკითხველებს ეს ორი დიამეტრალურათ წინააღმდეგი შეხედულება გააცნოს, რათა ხელი შეუწყოს ამავე საგნის შესახებ თვით ჩვენი სამღვდლოების საკუთარი შეხედულების გამორკვევასაც.

ა) დავიწყეთ პირველი შეხედულებიდან, რომელიც დაუფარავად აღიარებს, რომ სამღვდლოება აუცილებელათ უნდა ერეოდეს პოლიტიკაშიო. ამ შეხედულების მიმდევარი გაზეთები ერთის მხრით სცდილობენ გამოარკვიონ ის საფუძვლები ანუ მოტივები, რომლის ძალითაც იგინი შესაძლოდ და საჭიროდ სთვლიან პოლიტიკაში სამღვდლოების მონაწილეობას; მეორე მხრით არკვევენ, თუ სახელდობრ რაში უნდა გამოიხატებოდეს სამღვდლოებისა და ეკლესიის მონაწილეობა ხალხის პოლიტიკურსა და სოციალ-ეკონომიურს ცხოვრებაში.

არ უნდა გვავიწყდებოდესო, — ამბობს ყაზანის სასულიერო აკადემიის ახალგაზნა პროფესორთა ყოველ-კვირეული ორგანო „Церковно-Общественная Жизнь“-ი, — რომ „ქრისტე იმისთვის მოვიდა ცოდვილსა და სნეულს ქვეყანაში, რათა ზნეობრივად გადაეხალისებია, გამოეხსნა და განეკურნა იგიო“. ხოლო პეტერბურგელ მღვდელთა ცნობილი ჯგუფი ამავე აზრს ასე გამოხატავს: „მოძღვარი სხვებს ქვეყნიდან კი არ უნდა ერეკებოდეს, არამედ უნდა ურჩევდეს ქვეყნადვე იცხოვრონ ქრისტეს მცნების თანახმად, რათა ბოროტებით დასნეულებული ქვეყანა გახადონ სასუფეველად ღვთისა ცხოველისა. ქრისტიანობას უყვარს ქვეყანა, როგორც შეუძლია უყვარდეს იგი მხოლოდ ღმერს, უყვარს მხსნელისა, ამაღორძინებლისა, ცხოველ-მყოფლისა და განმასულიერებლის სიყვარულით, უყვარს ყოველი ფოთოლი, ყოველი მცირე მცენარეც კი. ქრისტიანობა დედა-მიწიდან ცისაკენ სამგზავრო ბილეთი კი არ არის; იგი არ ივიწყებს ქვეყანას, არამედ სცდილობს ცამდის აიყვანოს იგი, სცხოს მარილი ქემშარიტებისა და სიმართლისა“. („Государств. Дума и Пастырь Церкви“). აქედან გამოჰყავთ შემდეგი დასკვნა: ეკლესია არ უნდა გაუბრდეს პოლიტიკურ ცხოვრებას, არამედ ყოველთვის მზად უნდა იყოს მასში მონაწილეობა მიიღოს; ამას მოითხოვს თვით ქრისტიანობის დანიშნულება და მისი ძირითადი პრინციპი ქვეყნისადმი სიყვარულითაა.

„მართალიაო, — სწერს „Церковный Вѣстник“-ი, — იდეალური ეკლესია წმინდანების საზოგადოებაა, რომელსაც არც სახელმწიფო სჭირდება, არც საკუთრება და არც უფლება. ყოველივე ეს — ცოდვილისა და ნაკლულოვან ქვეყნის ცნებებია. მართალი რომ ვთქვათ, ქრისტიანს არავითარი პოლიტიკა არ სჭირდება. მაგრამ ეს იდეალი სავსებით განხორციელდება მხოლოდ დიდების სასუფეველში, როდესაც „გაუქმდება ყოველივე მთავრობა და ყოველი ხელმწიფებაო“. მანამდის კი, ამ ქვეყნიური მებრძოლი ეკლესია ნაკლულევანისა და ცოდვილი წევრებისაგანაა შემდგარი, რომელნიც ფიზიკურისა (სხეულის) და ზნეობრივ ბოროტებათა გარეგანს ზედ-მოქმედებას ექვემდებარებიან; იგი გარდუვალის აუცილებლობით იძულებულია თავისი ასპარეზი (სარბიელი) განვლოს, თუ შეიძლება ასე ითქვას, სტიქიურის ანტი-ქრისტიანულ წეს-წყობილებისა და მალაღობის ქრისტიანული იდეალის შორის კომპრომისის (დათმობის) ფარგალში. აი, სწორეთ, ამ კომპრომისის ფარგალში პპოებს გამართლებასა და სანქციას ქრისტიანისათვის „სახელმწიფოებრივობისა“ და „პოლიტიკის“ პრინციპი, როგორც პრინციპი ისეთ გარეგან საშუალებათა და პირობებისა, რომელნიც სუსტს ადამიანს უადვილებენ შორეულ და საკვირველ საღვთო ქალაქისაკენ მოგზაურობას, — იმ საღვთო ქალაქისაკენ, რომელიც უკვე ყოველგვარ პოლიტიკაზე მაღლა სდგას და არავითარის „ხელმწიფებით“, არავითარის „უფლებითა“ და

„სახემწიფოებრივობით“ დაბნელებული არაა. მეტრძოლი ეკლესიის მოვალეობას კი შეადგენს—მხოლოდ თანდათან გაქრისტიანებრივება ჯერ კიდევ ფერ-უცვლელის ქვეყნის ამ აუცილებელ თანამგზავრთა, მათი მაქსიმალური (რა ზომიდანსაც კი შესაძლოა ადამიანისათვის) გამსჭვალვა ქრისტიანული სიყვარულის პრინციპებით... ერთი სიტყვით, ეკლესიის მოვალეობაა— „სახემწიფოებრივ“ ურთიერთობათა გაქრისტიანებრივება... საამისოთ კი ეკლესიის წევრთათვის საჭიროა—თვით ქვეყნიურ სახელმწიფოებრივ და ეკონომიურ ურთიერთობათა სიღრმეში შევიდენ, შეიტანონ იქ, ნაცვლათ კანონიერ აუცილებლობისა, განმაცხოველებელი თავისუფლება და საკვირველმოქმედი ძალა სიყვარულისა, და ქვეყნიურ წყობილებას ნება არ მისცენ—თვისი უსრულობა გაიმარადისოს, ხელი შეუშალონ, საღვთო ქალაქის დიდების წინააღმდეგ, „ამა ქვეყნის მთავრის“ (უკუღმართი ძალების) ხელმწიფების აღყვავებას... ყოველი ჩვენგანი ცხოვრობს განსაზღვრულ პოლიტიკურ და ეკონომიურ ურთიერთობათა ფარგალში, ყოველი ქრისტიანი ხმარობს ფულს ღ ატარებს კაპიტალისტური წარმოებით შექმნილის მატერიის ტანსაცმელს;... თვით საეკლესიო დაწესებულებანიც კი იძულებული არიან ბანკებს მიმართონ, თვისი საკუთრება პოლიციის დახმარებით დაიცვან, თავისი უფლებათა დასაცველათ კი—სამოქალაქო სასამართლოებს მიმართონ და სხვა... მაგრამ, თუ კი სახელმწიფოებრივს სტატიკაში შეიძლება მონაწილეობის მიღება, რათ არ უნდა შეიძლებოდეს იგი მის დინამიკაში? პირაქეთ, სწორეთ აქ, სახელმწიფოებრივი მექანიზმის წინსვლასა და განახლებაშია ეკლესიის ცხველმყოფელ ზედმოქმედებათა ნამდვილი ალაგია!!.. მართალია, დღემდე რუსეთის მთავრობა და მასთან ერთათ რუსეთის ეკლესიაც სახელმწიფოს გარეგან ცენტრალიზაციის პრობლემაში იყვნენ ჩაბმული და მის დაცვა-განმტკიცებას ესწრაფებოდნენ; დღევანდელი პოლიტიკა კი უმთავრესად დემოკრატიზაციისა და ეკონომიურ ურთიერთობა სოციალიზაციისკენაა მიმართული; მაგრამ მიზანი კი—საზოგადო სიკეთე—ერთი და იგივეა. ამიტომ, თუ კი რუსეთის ეკლესია დღემდე არ გაუზბოდა პოლიტიკას, არც ამას შემდეგ უნდა მოერიდოსო“.

ასეთია „Церковный Вѣстник“-ის აზრი ეკლესიისა და პოლიტიკის შესახებ. მოკლეთ იგი ასე შეგვიძლია გამოვხატოთ: ეკლესია ცხოვრობს ამ ქვეყნად და ამიტომ აუცილებელათ იძულებული იყო და არის პოლიტიკაში მონაწილეობა მიიღოს. ამგვარათ, ზემოთ დასახელებულს ორ მოტივს აქ კიდევ ორი ახალი მოტივიც ემატება: ეკლესია პოლიტიკაში მონაწილეობას უნდა იღებდეს არა მარტო მისთვის, რომ ამას მოითხოვს ქრისტიანული სიყვარული ქვეყნისადმი და ქრისტეს მოძღვრების უუმაღლესი დანიშნულება (გარდაქმნა ამ ცოდვილი ქვეყნისა ქრისტეს მცნების თანა-

ხმათ), არამედ, უმთავრესათ, ისტორიულ-ფაქტიური აუცილებლობა და წარსულის მაგალითი.

„Могилевскія Епархіальныя Вѣдомости“ ზემო აღნიშნულ ოთხს საფუძველს გარდა ასახელებს კიდევ ორს შემდეგს: მისი თანამშრომლის, სემინარიის რექტორის არქიმ. მიტროფანის აზრით, უკეთეს სამღვდელოება თანამედროვე პაპტიკულ ცხოვრების საკითხთა გადაწყვეტაში არ მიიღებს მონაწილეობას, ძლიერ ცუდ მდგომარეობაში ჩაიგდებს თავს, სახელდობრ ეს კიდევ უფრო დააშორებს მას საზოგადოებაზე და მის კასტიურს კარჩაკეტილობას გადალიერებს. ამას გარდა „არ უნდა დავივიწყოთ, — დასძენს არქიმანდრიტი მიტროფანე, — რომ სამღვდელოება ნივთიერთათა ბევრგვართათა მრევლთან შეკავშირებული და მისთვის სულ ერთი როდია, რა პრინციპებზე მოეწყობა უკანასკნელთა კეთილ-დღეობაო“.

ამსახით: ქრისტიანული სიყვარული ქვეყნისადმი, უმაღლესი დანიშნულება ეკლესიისა, ისტორიულ-პრაქტიკული აუცილებლობა, წარსულის მაგალითი, შიში საზოგადოებაზე დაშორებისა და, უკანასკნელ, თვით სამღვდლოების ნივთიერი ინტერესი, — აი რა საფუძველებზედ ამყარებენ რუსეთის ზოგიერთი სასულიერო პუბლიცისტები თავის აზრს იმის შესახებ, რომ სამღვდლოება და ეკლესია უსათუოთ უნდა ჩაერიოს პოლიტიკურ და სოციალურ ურთიერთობათა სფერაში, უნდა მიიღოს მხურვალე მონაწილეობა ხალხის პოლიტიკურის და სოციალური განვითარების პროცესში.

ახლა განვიხილოთ იმავე პუბლიცისტების აზრი იმის შესახებ, თუ სახელდობრ რამდენათ და რა სახით უნდა იღებდეს სამღვდლოება მონაწილეობას სამშობლო ქვეყნის პოლიტიკურსა და სოციალურ-ეკონომიურს ზრდა-განვითარებაში.

ჯერ-ჯერობით რუსეთის სასულიერო ჟურნალ-გაზეთებმა ყურადღება მხოლოდ შემდეგს ოთხს საგანს მიაქციეს ხალხის პოლიტიკურსა და სოციალურს ცხოვრებაში: ა) მუშებისა და, საზოგადოდ, მოსამსახურე პირთა გაფიცვებს, ბ) ხალხის მიერ სახელმწიფო და საბატონო მიწაწყლის მითვისებას, გ) სამღვდლოებისათვის დრამის აღკვეთასა და დ) საარჩევნო აფიტაციას.

აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ აღნიშნული საგნების შესახებ თვით ის გაზეთებიც კი, რომელნიც ზემო აღნიშნულ საფუძველებში ერთმანეთისაგან არ განირჩევიან, ერთს გარკვეულ აზრს ვერ იძლევიან; ხშირად იგინი ერთმანეთს უკიჟინებენ ზომაზე გადაჭარბებულს ერთგულებას არსებულ სახელმწიფო ფორმებისა და ეკონომიურ ურთიერთობათადმი. მაგალითად, გაზეთი „Правосл.-Русское Слово“ სასტიკად ებრძვის გაფიცულებებს და მათ ასალაგმავად საქორდ სთვლის უკიდურეს პოლიტიკურ ზომებს, ხოლო სამღვდლოებას ურჩევს: საეკლესიო კათედრიდან ჩააგონეთ გაფიცულებებს — მთავრობას დაემოღიწიონ და თავის ხვედრს დასჯერდნენ.

ამას არ ეთანხმება „Церковный Вѣстник“-ი, რომელიც სამართლიან-

ნად შენიშნავს, რომ, უკეთეს მღვდელმანაზემოაღნიშნული რჩევისამებრ მოაწყუთავისი ქადაგება, ეს იქნება არა მოძღვრება ეკლესიური, არამედ პოლიტიკანობაო. ამნაირის ქადაგებითაო, — ამბობს ამ ჟურნალის თანამშრომელი ბოგოლიუბოვი, — სამღვდლოება სასტიკ შეურაცყოფას მიაყენებს მშრომელ ხალხს, რადგან ვინც ასეთს ქადაგებას ამბობს, იმას მუშებზე წინააღმდეგე შედგენილი აქვს ყალბი აზრი, ვითომც იგინი არსებითად წინააღმდეგე იყვნენ ყოველგვარის მთავრობისა და გაფიცვაში ხედავდენ საუკეთესო საშუალებას იაფ გამდიდრებისათვისაო; დამჭირავებლებს კი იგი არ ეხება, ვითომც ესენი ყოველთვის უმანკო ცხვრები იყვნენ. ერთი სიტყვით, აქ პირდაპირ გამოჩნდება, რომ ამგვარი პრინციპების მიმდევარი მღვდელი გაბატონებულ და შეძლებულ კლასთა პარტიას ემხრობა და სრულიად დაშორებულია სახარების იდეალსაო. ამიტომაო, — დასძენს ბ-ნი ბოგოლიუბოვი, — ჩვენი ქადაგება პოლიტიკანობას კი არ უნდა მისდევდეს, ერთი პარტიისაგან მეორის დაჩაგვრას კი არ უნდა ესწრაფებოდეს; არამედ საეკლესიო კათედრიდან ჩვენ — ვალდებული ვართ ხალხს ვამცნოთ საღვთო სიყვარულის საუკუნო ქეშმარიტებანი, რომელთ წინაშეც ყოველმა მსმენელმა ქედი უნდა მოიდრიკოსო. კერძოთ, გაფიცულთ შესახებ ქადაგებაში ჩვენ მაინც და მაინც იმას კი არ უნდა ვსცდილობდეთ, რომ „ხაზინები“ დავიცვათ, არამედ უნდა ვეცადოთ, მუშებისა ღ „ხაზინთა“ საურთიერთო დამოკიდებულებაში წმიდა ქრისტიანული სიმართლე აღვადგინოთ, ადამიანთადმი სახარებისებური სიბრალული გავადვიდოთო. რასაკვირველია, ცუდია, როცა მუშები შფოთვენ, სხვის ქონებას ამტკვერებენ და ჰგლეჯენო, მაგრამ ხაზინების მხრივაც უღმერთობაა, როცა თავისი მუშები ამ უკიდურესობამდე მიჰყავთო“.

„არხანგელსკის ეპარქიალური უწყებების“ ერთ-ერთი თანამშრომელი ძლიერ გაუბრაზებიათ სხვა და სხვა გვარს „აგიტატორებს“, რომელთაც იგი სამშობლოს „მტრებსა“ და „მტაცებელ მხეცებს“ ეძახის; განსაკუთრებით მწარე საგონებელში ჩაუვლია იგი იმ გარემოებას, რომ ბევრგან გლეხებმა სამღვდლოებას „დრამის“ („дrama“) ძღვევა მოუსპეს და სახაზინო მიწები ძალით დაისაკუთრეს. და იგიც ურჩევს სამღვდლოებას, გაჩნდებიან თუ არა საიდანმე აგიტატორები, იმწამსვე გავიდეს ხალხში და კარგათ აუხსნას, თუ რა ვაჟბატონებიც ბრძანდებიან იგინი, როცა ხალხს ურჩევენ „ძალადობა იხმაროს და არსებული წყობილება დაარღვიოსო“; საჭიროა, აგრეთვე, მღვდელმა ხალხს განუმარტოს, რომ „შრომა ჩვენი უწყმინდესი მოვალეობა და აუცილებელი პირობაა ხალხის კეთილდღეობისათვის, რომელიც შესაძლებელია მხოლოდ სახელმწიფოებრივი კანონების სრულის მორჩილებითაო.“

ასევე უნდა მოიქცენ მღვდლები, იმავე გაზეთის აზრით, როცა, აგიტატორების ჩაგონებით ხალხი მღვდელს დრამის ძღვევას მოუსპობს (№ 1, — 1906 წ., გვ. 10—11).

დასასრულ, დიდს ყურადღებას აქცევენ რუსეთის სასულიერო პუბლიცისტები სახელმწიფო სათათბიროს არჩევნებს. მათი აზრით, არსად მღვდელს არ ეშლება იმდენათ ფართო ასპარეზი, როგორც აქ, ამ არჩევნების დროს. ერთი სასულიერო გაზეთის აზრით, ამ შემთხვევაში სამღვდლოებამ „ხელმძღვანელობა“ უნდა გაუწიოს უბრალო და გაუნათლებელს გლეხკაცობას; მან უნდა ჩააგონოს გლეხკაცობას, რომ მისმა წარმომადგენლებმა სახელმწიფო სათათბიროში ერთმანეთს მტკიცეთ მისცენ მხარი და შექმნან ის მაგარი წრე („крѣпное ядро“), რომელზედაც უნდა დამსხვრეს სხვა ეროვნებათა წარმომადგენლების მისწრაფებანი. („Минск. Епарх. Вѣдом.“ შეად. „Олонек. Епарх. Вѣд.“ 1905 г. № 22, стр. 658). ხოლო მესამე ჟურნალი ამ საზოგადო „პრინციპების“ ჩაგონებით არ კმაყოფილდება და პირდაპირ აღნუსხავს, თუ, სახელდობრ, რა და რა თვისებებით უნდა იყოს შემკული სათათბიროსათვის ასარჩევი კანდიდატი. აი ეს თვისებანი: ასარჩევ პირს „უნდა სწამდეს ღმერთი და უყვარდეს ჩვენი წმინდა მარლმადიდებელი სარწმუნოება“, უნდა „უყვარდეს თავისი ხალხი და პატივსა სცემდეს მეფის უფლებას“, უნდა „კარგათ მიჰყავდეს თავისი შინაური მეურნეობა და წესიერათ განაგებდეს საკუთარს ოჯახობას“ და სხვანი. („Кіевск. Еп. Вѣд.“ 1906 г. № 2). ერთი სიტყვით, გაუმარჯოს ბურჟუაზიას, მონარქიასა და მის ერთგულს სამღვდლოებსაო! აი, მოკლეთ, დაფარული დედა-აზრი ზემო აღნიშნული ტირადისა. ამას ვერ გასცილებია რუსეთის სამღვდლოთა უმრავლესობის იდეალი. *)

ბ) განვიხილოთ ახლა მეორე შეხედულება. ამ შეხედულების მიმდევართა შორის ორი მიმართულება ემჩნევა. ზოგი მათგანი სრულიად უარჰყოფს მიწიერ ცხოვრებაზე და, მაშასადამე, პოლიტიკაზე მზრუნველობას, რადგან მათის აზრით, ქრისტიანის სამშობლო „ზეცა“-შია და არა ცოდვილს დედა-მიწაზე, რომლის შესახებაც მოციქულებმა პირდაპირ ბრძანეს: „ნუ შეიყვარებთ სოფელსა და რაც სოფელშიაო“; ამ აზრის მიხედვით იგინი სამღვდლოებას ურჩევენ, მიმდინარე პოლიტიკურ და სოციალურ ცხოვრებას არ შეეხონ, თანამედროვე საზოგადოებრივს მოვლენებზე ყური მოიყურეონ, თვალეზი დახუჭონ და მხოლოდ ის აღასრულონ მორჩილად, რასაც მათი ტიპიკონი და მორწმუნეთა ვიწრო სარწმუნოებრივი ინტერესები მოითხოვს.

მაგრამ ამ აზრს არ ეთანხმებიან მეორე მიმართულების მიმდევარნი. იგინი უარს აცხადებენ მხოლოდ „პოლიტიკანობაზე“ ანუ პოლიტიკურ სფერაში პოლიტიკურისავე და, საზოგადოთ, „ქვეყნიური“ სასწორ-საზომით ჩარევაზე, ამა თუ იმ პარტიის გინა მთავრობის მომხრეობაზე და სხვანი.

*) ქ. ყაზანის სამღვდლოება მ:რტო თეორიას არ დასჯერდა და პირდაპირ შეუერთდა „17 ოქტომბრის პარტიას“ („Ц.-Общ. Жизнь“ № 4, 1906 г. стр. 140).

მაგრამ სრულიადაც არ ეწინააღმდეგებიან იმ აზრს, რომ ეკლესია ვალდებულია თავის წევრთა მიმდინარე სამოქალაქო ცხოვრებასაც აღევნოს თვალსაყური, გაჰციცხოს რაც გასაკიცხავია და მოიწონოს, რაც მოწონების ღირსია; მაგრამ ყოველსავე ამას ეკლესია და სამღვდლოება უნდა სჩადიოდეს მხოლოდ იმდენათ, რამდენათაც ესა თუ ის საზოგადოებრივი მოვლენა ქრისტიანობის ზნეობრივს პრინციპებს შეეხება, მათ არღვევს ან ეთანხმება; ერთი სიტყვით, ამა თუ იმ საზოგადო მოვლენას საეკლესიო კათედრიდან მსჯავრს უნდა სდებდენ მხოლოდ ზნეობრივ სარწმუნოებრივის, სახელდობრ ქრისტიანობრივი მორალის ძირითად დებულებათა თვალსაზრისით და არა პოლიტიკურის გინდ სოციალ-ეკონომიურის თვალთხედვის საზომით.

ამგვართ, აღნიშნულ მიმართულების მიმდევარნი წინააღმდეგი არიან მხოლოდ „პოლიტიკანობისა“. ამ აზრს იგინი ამნაირათ ასაბუთებენ:

„საზოგადოება რომ რომელსამე პოლიტიკურს პარტიას მიემხროს და მის შეხედულებათა გავრცელება დაიწყოს, ნუ თუ ამით იგი არ გაიმეორებს თავის ძველს ცოდვას? 17 ოქტომბრის მანიფესტით გაუქმებულა წყობილებისადმი სამღვდლოების დანაშაული ხომ სწორეთ მის პოლიტიკანობაში მდგომარეობდა: სამღვდლოება აძლევდა ამ წყობილებას სარწმუნოებრივს სანქციას, საეკლესიო კათედრიდან ჰქადაგებდა მის უცვლელობას, და ყოველ აზრს, ყოველს ცდას ხალხისას, ამ წყობილებას შესაცვლელად ქვემოდან დაწყებულს, ღვთის საწინააღმდეგოდ ცოდვად სთვლიდა. ვთქვათ, ახლა ღვთის მსახურებმა გაიწიეს ეგრეთ წოდებულ „უფლებრივი წყობილების“, „ნამდვილ რუსების“, გინდ „17 ოქტომბრის“ პარტიებისაკენ. დაიწყებს თუ არა სამღვდლოება ხალხში ამ პარტიათა აზრების გავრცელებას, უკანასკნელნი უბრალოდ ხალხის თვალში ისევ სარწმუნოებრივს სანქციას მიიღებენ; და სამღვდლოებაც კვლავ უწინდელს ცოდვას გაიმეორებს. თუ წინეთ იგი რელიგიოზურ სანქციას შეუზღუდველს მონარქიას აძლევდა, ახლა ეკლესია გახდება კონსტიტუციონალურ პარტიათა მოსამსახურე. და წინასწარმეტყველობა არაა საჭირო იმის გასათვალისწინებლად, რომ სამღვდლოების ეს ახალი კურსიც ისევე სამწუხაროთ გათავდება, როგორც 17 ოქტომბერს დასრულდა მისი ძველი სამოქალაქო ქადაგება—არსებულ წყობილების უცვლელობის შესახებ.“ („Новгор. Епарх. Вѣдом.“ № 24 1905 г.).

მეორე მხრით, ძლიერ უხერხულ მდგომარეობაში ჩაიგდებს თავის თავს ეკლესიის მოძღვარი, უკეთუ იგი ერთს რომელსამე პოლიტიკურ პარტიას მიემხრობა. მაგალითად, როგორის გრძნობით შეხედება მოძღვარი იმ თავის მრევლთაგანს, რომელნიც მას პოლიტიკური რწმენით არ ეთანხმებიან, როცა უკანასკნელნი სააღსარებოდ მივლენ მასთან? ან კიდევ, სულის როგორი განწყობილებით ინახულებს მოძღვარი მძიმეთ ავთმყოფს ან მომაკვდავს თავის მრევლის კაცს, რომელიც მოწინააღმდეგე პარტიას ეკუთვნის? („Біевск. Епарх. Вѣдомости“).

თქმულის ძალით, ძლიერ ცუდათ იქცევიან ის პუბლიცისტები, რომელნიც სამღვდლოებას ურჩევენ—ხალხის პოლიტიკურ ცხოვრებაში ჩაერიდ და ამა თუ იმ პოლიტიკური პარტიის მომხრედ გამოიცხადენ თავიო. სამღვდლოება არც ერთს პოლიტიკურ პარტიას არ უნდა ეკუთვნოდეს, ის ყველა პარტიებზე მაღლა უნდა იდგეს. და, თუ ვინცობაა, მღვდელს კითხავს ვინმე, რომელ პარტიას ეკუთვნის, უნდა უპასუხოს: „მე ვარ წვერი ქრისტეს პარტიისაო“. მართალია, პარტიათა გარეშე მდგომს სამღვდლოებას ზოგიერთები უკიყინებენ—ეგ ხომ „ჰაერში ჩამოკიდებულის მდგომარეობა“ იქნებაო. მაგრამ ამგვარმა შენიშვნამ ქვეშარიტი მოძღვარი არ უნდა შეაშინოს, რადგან, თუ სამღვდლოება მართლა „ჰაერში ჩამოკიდებული“ აღმოჩნდება, სამაგიეროთ მით უფრო „ახლო იქნება იგი ზეცასთან“. („Новгородск. Епарх. Вѣдом.“ № 1 (1906 г.).

რაც შეეხება, კერძოთ, სამღვდლოების მქადაგებლობითს მოღვაწეობას, ამ მხრივ მთელი მისი ყურადღება უნდა მიქცეული იქნეს ხალხის შინაგანს ზნეობრივს მსოფლიოზე, მის სულის განწყობილებასა, გრძნობებსა და შეხედულებებზე. დეე პოლიტიკურმა პარტიებმა ხელი შეუწყონ ხალხის გარეგან ურთიერთობათა გაუმჯობესებას, პოლიტიკურისა და სოციალურ-ეკონომიური სტრუქტურის გარდაქმნას; სამღვდლოება უნდა ეცადოს, იმავე ინდივიდუუმებს შინაგანი მსოფლიო, გრძნობები და მისწრაფებანი განუსხეტაკოს, თანახმათ ქრისტიანობრივი სიყვარულისა, დაცემული და დაზარალებული გაამხნეოს, მჩაგვრელი ვაკიცხოს და შეაგონოს, კეთილს ხელი მისცეს და გზა უჩვენოს, ბოროტებას გზა ვადუღობოს და ხელი შეუშალოს. როგორც ქრისტეს მოადგილე, მოძღვარი ვალდებულია—ყველას მოუწოდებდეს ზნეობრივის განახლებიხადში, ჩაგონებდეს სულით განახლების საჭიროებას; მისი სიტყვა უნდა იყოს—**ზნეობრივი ქადაგება და არა პოლიტიკური აგიტაცია**. მემამოხეებს, გინდ მჩაგვრელებს იგი უნდა ენებოდეს არა როგორც მოქალაქეთ, არამედ როგორც ქრისტეს ეკლესიის წევრთ, რომელთაც დავიწყეს მაცხოვრის მცნებანი, შელახეს ქრისტიანობის ზნეობრივი პრინციპები. მართალია, ესეც თანამედროვე მოვლენათა შესახები ქადაგება იქნება, მაგრამ იგი იქნება ქვეშარიტი ქრისტიანული მოძღვრება და არა ამა თუ იმ პარტიის პოლიტიკური პროპაგანდა. („Церковь и Политика“ свящ. В. Сокольскаго, см. „Ц.-общ.-жизнь“, № 3—1906 г.).

რაც შეეხება მთავრობასთან ურთიერთობას, სამღვდლოება მისი მონა და აგენტი კი არ უნდა იყოს, არამედ შუამდგომელი ხალხსა და მთავრობას შორის, ხალხის გაქირვებულ მდგომარეობის მომხსენებელი და მისი ზნეობრივი მოხარჩლე. ამ უფლებით ფართოდ უნდა ისარგებლოს სამღვდლოება მთავრობის წინაშე; იგი უნდა ვახდეს თავდადებული შუამავალი („печальникъ“) ყველა იურიდიულათ და მატერიალურათ დაზარალებულთათვის;

პოლიტიკურ სფერაში სამღვდლოებას ამაზე მეტი არაფერი მოეთხოვება.
(„Правосл. Пут.“, декабрь, 703. ნახ. „Ц.-ობ.-ж.“, стр. 103).

ასეთია რუსეთის სასულიერო ჟურნალ-გაზეთების შეხედულება პოლიტიკაში სამღვდლოების მონაწილეობის შესახებ. შემდეგს წერილში ვეცდებით ამავე საგნის შესახებ მკითხველს ჩვენი აზრიც გავაცნოთ.

არისტინი.

შენიშვნა ტფილისის სამღვდლოების 1905 წ. 12 დეკემბრის განაჩენის გამო.

„საქართველოს საეკსარხოსოს სასულიერო მოამბის“ 1905 წლის 23—24 ნომერში მოთავსებულია ბ. მწირის წერილი, რომლიდანაც სჩანს, რომ ავტორს არ მოსწონს ტფილისის სამღვდლოების განაჩენი საქმე შემოსავლის ამ გვარად განაწილების შესახებ: მღვდელს 3 წილი, დიაკონს $2\frac{1}{2}$, ხოლო მედავითნეს 2 ¹), და ურჩევს სამღვდლოებას გაანაწილოს საქმე შემოსავალი ამ რიგით: მღვდელმა აიღოს 2 ნაწილი, მედავითნემ კი 1.

თუმცა 12 დეკემბერს სამღვდლოება სხვა მიზნით იყო შეკრებილი და საქმე შემოსავლის განაწილებაზედ მსჯელობა, როგორც ბ. მწირიც ამბობს, ძალდატანების გამო იქონია, მაგრამ იმ დღევანდელი მისი განაჩენი, რამდენადაც იგი შეეხება საქმე შემოსავლის განაწილებას, ყოვლის მხრივ საგულისხმო და მოსაწონია.

მოგეხსენებათ, თუ რაოდენად ესაქიროება დღეს სამღვდლოებას მომზადებული და განათლებული მედავითნე. იქ, სადაც მედავითნე მოუმზადებელი და გაუნათლებელია, თვით მღვდლის საქმეც შეფერხებულია, თუნდაც მარტო იმის გამო, რომ $\frac{7}{10}$ შემთხვევაში მღვდელი იძულებულია თვით შეასრულოს ზოგიერთი ისეთი საქმე, რომელიც პირდაპირ მედავითნის მოვალეობას შეადგენს, მაგ. აწარმოვოს საეკლესიო საბუთები. ამისათვის რაც უფრო მალე გამრავლდება მომზადებულ და განვითარებულ მედავითნეთა რიცხვი, მით უკეთესია თვით სამღვდლოებისათვის. სწორედ ეს უნდა იყოს მიზეზი, რომ საქართველოს სამღვდლოების დელეგატთა კრებამ მღვდლისა და მედავითნის განათლების ცენზი ერთგვარი დააწესა—საშუალო განათლება (§ 23). ხოლო საშუალო განათლების კაცი რომ წავიდეს მედავითნედ, ამისათვის საჭიროა, რომ თვით სამღვდლოებამ მეტი პატივი და თანაგრძნობა გამოუტყალოს მედავითნეთ, — საქმე შემოსავლისაგან $\frac{2}{5}$ მიცემაც ამ

¹) ე. ი. მანეთს იყოფენ: სადაც 1 მღვდელი და 1 მედავითნეა-60 კ. და 40 კ.; სადაც 1 მღვდელი, 1 დიაკონი და 1 მედავითნეა-40 კ., $33\frac{1}{3}$ კ. და $26\frac{2}{3}$; ხოლო სადაც 2 მღ., 1 დიაკ. და ორი მედავითნეა-24 კ. 24 კ., 20 კ. 16 და 16 კ.

თანაგრძნობისა და პატივისცემის გამომხატველია... ამაზედ სიტყვის გაგრძელება მეტია...

ეს ხომ ასეა, მაგრამ 12 დეკემბერს ტფილისის სამღვდლოებას დარჩა გამოურკვეველი ერთი მეტად საყურადღებო მხარე საგნისა, — სახელდობრ: რას უნდა ეწოდოს საძმო შემოსავალი? სანამ ეს საკითხი არ გამოირკვევა, მანამდე კრებულის წევრთა შორის უშულო და უსიამოვნება არ მოისპობა. ეს ჩემთვის ცხადზე უცხადესი ქეშმარიტებაა...

ამ საკითხის გამოსარკვევად კი საქიროა მივიღოთ მხედველობაში თვით დიაკონთ და მედავითნეთა მიერ ხელ მოწერილი განცხადება გაზეთ „ცნობის ფურცლის“ მე-2966 ნომერში. ამ განცხადებაში კრებულის უმცროსი წევრნი საქვეყნოთ აღიარებენ, რომ ისინი „კანონის ნებართვით გაყვლეფილნი არიან თავიანთ მღვდლებისაგან, ვინაიღგან მღვდლები ერთად მოგროვებულის ფულიდგან იღებენ ლომის წილს, ხოლო მათ გადაუყრიან ნახორ-მხახალს“. სხვანაირად რომ ვსთქვათ, აი რას ნიშნავს ეს გამოცანა: ჩვენ, კრებულის უმცროსნი წევრნი, მრევლის მიერ უფრო მეტად ვართ პატივცემულნი, ვინემ მღვდელთაგან. ნიშნად პატივის ცემისა მრევლი მღვდელ-მოქმედების შესრულების შემდეგ დაგვასაჩუქრებს ხოლმე ამა თუ იმ თანხით, მაგრამ მღვდლები კანონის ძალით გვაიძულებენ შევეუერთოთ ჩვენ მიერ მიღებული ფული მათ მიერ აღებულს და ამ ჯამიდგან გვაძლევენ მეოთხედ ნაწილს. ეს კი არის გაყვლეფა, ვინაიღგან ჩვენი საჩუქარი საძმო შემოსავლის $\frac{1}{4}$ ბევრით აღემატება.

საესებით შევუერთდებოდი „მთავართა“ და „პრიჩეტნიკთა“ გულის წყრომას, რომ ეს მართალი იყოს, მაგრამ, საუბედუროდ, (თუ საბედნიეროდ?) ეს არ არის მართალი ყოველგან და ყოველთვის. პირად ჩემის დაკვირვებით უმეტეს შემთხვევაში მედავითნეს მღვდელთან შედარებით აძლევენ არა უმეტეს ერთის მეოთხედისა, ზოგიერთა მღვდლების დაკვირვებით არა უმცირეს ერთის მეოთხედისა, ხოლო მედავითნეთა აზრით minimum $\frac{2}{3}$. მაჴსადამე, რადგან სხვა და სხვა ალაგას არსებობს სულ სხვა და სხვა ჩვეულება და ამისგამო საქმის გაერთფეროვნება შეუძლებელია, მღვდლებისა და მედავითნეების მორიგება ²⁾ შეიძლება მხოლოდ ერთად ერთის საშუალებით: მღვდელიცა და მედავითნეც უნდა დაკმაყოფილდეს იმით, რასაც თითოეულს მათგანს მისცემენ.

ამ წესის შემოღება (ანუ, უკეთ აღდგინება, — ძველად ჩვენში ეს წესი მოქმედებდა) მიმაჩნია სამართლიანადაც და სასარგებლოდაც, ვინაიღგან იგი:

1) გაამუყაითებს კრებულის წევრთ, განსაკუთრებით უმცროსთ. იქ, სადაც მღვდელი არას მალავს (საუბედურათ, ესეც მოხდება), და ყოველივე

²⁾ სახეში გვყავს ქალაქის სამღვდლოება.

შემოსავალი იწერება სამშო დავთარში, მედავითნე ხშირად მიეცემა ხოლმე დაუდევრობას. მოგეხსენებათ, რომ მღვდელ-მოქმედების აღსრულებისათვის მორწმუნე მიდის მღვდელთან, ხოლო უკანასკნელი მედავითნეს წამოიყვანს თუ არა, მრევლისათვის უმეტეს შემთხვევაში სულ ერთია. მედავითნეებოც ამით სარგებლობენ: გათენდება თუ არა, მედავითნე, მღვდლის დაუყოხავად, მიდის თავის კერძო საქმეზედ. თუ ვისმე დასჭირდა ამ დროს მღვდელი, უკანასკნელი იძულებულია ან მარტო შეასრულოს მღვდელ-მოქმედება, ან კიდევ მოიხმაროს გარეშე პირი, (უფრო ხშირად: ეკკლესიის მსახური, დარაჯი). ორსავე შემთხვევაში ანალები ფული მღვდელს მიაქვს სამშო ყულაბში მოსაქცევად. რას ჰკარავს მედავითნე? პირველს შემთხვევაში არაფერს, ხოლო მეორე შემთხვევაში გარეშე პირისაგან მიღებული საჩუქრის მეოთხედს, მღვდელი კი პირველს შემთხვევაში ჰკარავს მის მიერ აღებული ფულის $\frac{1}{4}$ და იღებს მრავალ საყვედურს³⁾, ხოლო მეორე შემთხვევაში ჰკარავს გარეშე პირისაგან აღებული ფულის $\frac{3}{4}$ და მის მიერ აღებული ფულის $\frac{1}{4}$. მაშინ კი, როცა კრებულის ყოველივე წევრი იძულებული იქნება, დაკმაყოფილდეს იმითი, რასაც თვით აიღებს,—ეს დაუზღვერობა თავისთავად მოისპობა: მედავითნე ეკკლესიის კარებს იშვიათად თუ მოშორდება შიშით, —ვაი თუ რაიმე მღვდელ-მოქმედება გამოიმეპროს და შემოსავალი დამაკლდესო.

2) განამტკიცებს კრებულის წევრთა შორის დისციპლინას, რომელიც ჩვენ, უნდა გამოვტყდეთ, გვაკლია. ვინაიდან მედავითნეს არავითარი მღვდელ-მოქმედების შესრულება არ შეუძლიან, ამისთვის თითოეულის საქიროების დროს მორწმუნენი მიმართავენ ხოლმე პირდაპირ მღვდელს და ისიც ნიშნავს ხოლმე დროს, როცა უნდა შესრულებულ იქმნას ესა თუ ის მღვდელ-მოქმედება. მორწმუნე დაიმედებული მიდის სახლში და თავის დროზე ჰოელის მღვდელს, მაგრამ აი გავადა კიდევ დანიშნული დრო,—მღვდელი არა სჩანს, გავიდა ნახევარი, მთელი საათი,—მღვდელი არ არის, მიხეზი? მედავითნე სადღაც წასულა და ჯერ არ დაბრუნებულა სახლში, და მღვდელიც მას უცდილია. მოთმინებიდან გამოსული მორწმუნე მიდის მღვდელთან, იძულებულ-ყოფს მოსძებნოს ვინმე გარეშე პირი და გაჰყვას მას წესის შესასრულებლად. როგორ გგონიათ: ვის აბრალებს მორწმუნე ამ უღისციპლინობას? მედავითნეს? სრულიადაც არა! მორწმუნის თვალში დამნაშავე მღვდელია, ვინაიდან იმას ვერ დაუმყარებია თავის კრებულში

³⁾ დიდუბეში სამსახურის დროს ხშირად მომისმენია ამგვარი საყვედური: ორ დიკონში რატომ ერთი მაინც არ არის საყდარშიო!! შეიძლება სთქვან, თუ კი მღვდელი მიდისო? ვუპასუხებ: თუ საქმე აქვს მრევლში, არსად წავა, თუ წავიდა თვით მეტს ჰკარავს. მღვდლის შინ არ ყოფნის დროს, და ან მისი ნებართვით, მედავითნეს ყოველთვის შეუძლიან წავიდეს, სადაც მოისურვებს.

დისციპლინა... წარმოგიდგენიათ მღვდლის სულიერი მდგომარეობა? მგონია, რომ ამაზე ლაპარაკი მეტია... მაგრამ ეს კერძო მღვდელ-მოქმედების შესრულების დროს... ესლა შეახედეთ ეკლესიაში და იქაც იმავე უღისციპლინობას და უმუყაითობას დაინახავთ, განსაკუთრებით იქ, სადაც რამდენიმე მღვდელ-დიაკონ-მედავითნეა: წირვა ერთ დღეს რომ 10 საათზედ თავდება, მეორე დღეს ამ დროს დაწყებულიც არ არის! მიზეზი? იგივე უღისციპლინობა, თვითნებობა, რომელსაც მოსდევს ის, რომ ერთი მღვდელი რომ 9 საათზედ იწყებს წირვას, მეორე თერთმეტის ნახევარზე ძლივს მობრძანდება-ერთი მედავითნე რომ წირვის დაწყებისას მოდის, მეორე სახარების წაკითხვის დროს მოაკითხავს ხოლმე ამბავს, დადგება კლიროსზედ ცოტა ხანს, დაათვალიერებს მლოცველებს, ერთ-ორს დაამოქნარებს, გადიწერს პირჯვარს, დ იხურავს ქუდს და მ-ეშურება სახლისაყენ. ამ გვარი უღისციპლინობა, უწესობა არ მოწონს მრევლს და იგიც დაუდევარ და ურიგო კრებულის წევრს სტუქსავს იმითი, რომ მღვდელ-მოქმედებს შესასრულებლად ან სრულებით არ ჰპატ-ეობს, ან კიდევ გაცილებით უფრო მცირე საჩუქრით ისტუმრებს, ვინემ მის წინამოადგილეს, ანუ ამხანაგს. მაგრამ დაუდევარ კრებულის წევრს რა? იმას თუ მრველი ცოტას აძლევს,—სამაგიეროდ სამი ა ყულაბი იმედს აძლევს, რამდენსაც გულსმოდგინე და საქმის ერთგულს მისცემ-და ხოლმე და ამის გამო ის ბევრს არა რას ჰკარავს. მაშინ კი, როცა კრებულის თითოეული წევრი აძულებული იქნება დაკმაყოფილდეს იმით, რასაც მას მისცემენ,—კრებულის უწესო და ორგული წევრი ან სულ დაანებებს თავს სა სახურს ან და ყოველსავე ღონეს იხმარს შეასრულოს რიგიანად და ღირსეულად თავის მოვალეობა და ხელი შეუწყოს საეკლესიო დისციპლინის განმტკიცებას.

3. განათავისუფლებს კრებულის წევრთა შეზღუდულ სინდისს. წარ-მოიდგინეთ ღარიბი ოჯახი, სადაც მიიწვიეს კრებული ამა თუ იმ მღვდელ-მოქმედების შესასრულებლად. კრებულის ერთ-ერთი წევრი ხედავს, რომ ამ ოჯახიდგან ფულის გატანა „ცეცხლია დამწველი“, მაგრამ მეორე ასე არა ფიქრობს: მე ჩემი სამსახური შევასრულე და კიდევაც უნდა ავიღო გასამრჯელო და ეუბნება პირველს: არამც თუ მე,—შენც უნდა აიღო საშრომელიო, ვინაიდგან შენს ხვედრში მეც წილი მაქვსო...

არა უკეთეს მდგომარეობაში ჩავარდება ხოლმე კრებულის ერთ-ერთი წევრი იმ შემთხვევაშიაც, როცა მღვდელ-მოქმედებს ასრულებს ნათესავის ან მეგობრის ოჯახში. აქ ხშირად მოხდება ხოლმე, რომ ფულის შეძლევას ვერცკო ჰბედავენ, ვინაიდგან, შეიძლება, ამითი აწყენინონ კიდევ მეგობარს — მონათესავე კრებულის წევრს, მაგრამ კრებულის მეორე წევრი ამას არ დაგიდევს: მე რომ მომცეს, ალბად შენც მოგცემდნენო, ან და შენ სხვანაირად გადაგიხდიან, და მე ამით ვზარალობო. პირველი უარს ამბობს მიიღოს

ნაწილი მეორეს ხვედრიდგან, მაგრამ უკანასკნელი მაინც ჯიუტობს: ფულით უნდა გაზომოს ყველაფერიო...

ამას ის არა სჯობიან, რომ კრებულის ორივე წევრი დაკმაყოფილდეს თავის საკუთარს ხვედრით და არა განიკითხოს აზნაურება (თავისუფლება) მისი სხვისა იჭვისაგან (სინიდისისაგან)? (1 კორ. 10, 23).

(დასასრული იქნება)

მდ. კ. ცინცაძე.

ამგები და უმნიშვნელო

◆ საკუთარი კორესპონდენტი პეტერბურგიდან სწერს „ცნობ. ფურც.“ რედაქციას:

„რა კი რეაქცია გაძლიერდა, უწმ. სინოდის წევრებმაც სრულიად შეიცვალეს აზრი საქართველოს ეკლესიის დამოუკიდებლობის შესახებ. მათი განზრახვაა სამუდამოთ მოსპონ ეს საკითხი. განზრახულია რეაქციონური რეფორმა; სახელდობრ, სრულიად მოისპოს ექსარხოსობა; დაწესდეს თანამდებობა ქართლისა და კახეთის არქიეპისკოპოსისა, იქნებიან ეპისკოპოსები იმერეთისა, გურია-სამეგრელოსი დამოკიდებულნი მხოლოდ სინოდისაგან. ამ რიგად, სრულიად უნდა მოისპოს საქართველოს ეკლესიის დღევანდელი სუსტი ავტონომია-კი. ლეონიდა და კირიონმა ცხარე პროტესტი განაცხადეს, რითაც უსიამოვნება გამოიწვიეს სინოდის კომისიის წევრთა შორის. ქართველ ეპისკოპოსებმა განაცხადეს; თვით საქართველოს სამღვდლოება განაზარტოვლებს ატოკეფალიას, განშორდება სინოდსო“.

◆ მოსკოვის მიტროპოლიტის ვლადიმერის შუამდგომლობის თანახმად, მოსკოვის ეპარქიაში დაარსდა განსაკუთრებული თანამდებობა მისიონერისა, და მიტროპოლიტისავე შუამდგომლობით ამ ადგილზე დანიშნულ იქმნა დეკანოზი ი. ვოსტორგოვი. „ცნობ. ფურც.“

◆ „კურსკის საეპარქ. უწყ.“ (№ 38) დაბეჭდილია ცხარე სტატია წინააღმდეგ აწარსებულის ჩვეულებისა, რომლითაც სამოწესრიგო კრებებზე მთავარს და მედავითნეს მღვდელზე ნაკლები ხმა აქვს, სახელდობრ: მთავარს $\frac{1}{2}$ და მედავითნეს $\frac{1}{4}$ ხმა მღვდლისა. ავტორი თხოულობს ყველას ხმების გათანასწორებას. ამ პროექტის წინააღმდეგ „ცერკოვნი გოლოსი“ (№ 4) სამართლიანად შენიშნავს: სამწუხაროდ, ხმების სრული გათანასწორება გამოიწვევს სხვა უარეს უსამართლოებას: რადგანაც მედავითნეთა რიცხვი მგტია, ვიდრე მღვდლებისა, ამისთვის ხმების გათანასწორების შემდეგ მედავითნეების კორპორაცია, თუ ეინიცობა ეს შესდგა, მეთაური გახდება ეკლესიის მსახურთა რჩევებზე.

◆ ვარშავის 8-კლასიან რუსულ-დასაწყის სასწავლებელში, პენკნოს ქუჩაზე, საღმრთო სჯულის გაკვეთილის დროს, სკოლის ოთახში შევიდა ექვსი კაცი და უბრძანაბა ვშვებს: ვხლავე ვადით აქედან; პოლონეთის მიწაზე თქვენ უნდა სწავლობდეთ პოლონურად და არა მოსკოვურად (რუსულად). ავტორტარებმა არავითარი ყურადღება არ მიაქციეს მასწავლებლების პროტესტს, რომ სკოლა იყო რუსული და იქ მართო რუსები სწავლობდნენო. ზოგი ბავშვი ძალით გადაიყვანეს პოლონურს სკოლაში, ზოგნი-კი ქუჩაში გაიფანტნენ. „იაროს საეპ. უწყ.“ № 5. 1906 წ.

◆ მოსკოვის სამღვდლოების კრებას მღვდელმა ნ. ცვეტნიკოვმა წარუდგინა მოხსენება საეკლესიო წეს-წყობილების აუცილებელი ცვლილების და სამღვდლოების ყოფა-ცხოვრების შესახებ. მომხსენებლის პროგრამაში შეტანილია შემდეგი მუხლები:

1) კრებულის ყველა წევრს უნდა ქონდეს ნება დაუთხოველად სხვაგან წასვლისა ორი კვირის ვადით; წევრი მოვალეა იზოვოს მაგიერი, რომელიც მის ნაცვლად სამრევლოში შეასრულებს მის მოვალეობას. მახლობელ მთავრობას მხოლოდ მოხსენდება ეს. 2) სამღვდლოებას მუდამ და ყოველგან უნდა ეჭიროს თავი სრული ადამიანურის ღირსებით: ეპისკოპოსის წინ არ უნდა მოიყაროს მუხლი, არ იხმაროს თხოვნა-მოხსენებებში მიანური სიტყვები, არ მიათვას დიდ კაცებს სეფისკვერი ზე სხ. 3) დალოცვის დროს მღვდელმა არ უნდა ამთხვევინოს ხელზე მორწმუნეთ. 4) ლოცვები მშობიარისა პირველ დღეს, ნათლისღებისა და სხვები საჭიროა გადაისინჯოს და შეეთანხმოს ქრისტიანულ სწავლის ჭეშმარიტ ხასიათსა. 5) საჭიროა დაწესდეს ერთგვარი წესი პარაკლისისა, პანაშვიდისა და წესის აგებისა. 6) საეკლესიო ზღაპრთა წიგნები გადაღებულ იქმნას საერო ენაზე და ამავე ენაზე სრულდებოდეს ღვთის-მსახურება. ეკლესიური ასოების ნაცვლად შემოღებულ იქმნას სამოქალაქო ასოები. 7) მოისპოს ეკლესიაში ფულის შეკრება. 8) საჭიროა გადაისინჯოს დადგენილებანი მარხვების შესახებ. პეტრე-პავლეს მარხვისთვის დადგენილ იქმნას გადაწყვეტილი ვადა. 9) კაბა და ანაფორა უნდა იხმარებოდეს მარტო ღვთის მსახურების დროს; სხვა დროს კი სასულიერო პირთ ნება ჰქონდეთ საერო ტანსაცმელში სიარულისა. გძელი თმის ტარება არ იყოს სავალდებულო. 10) ქვრივ მღვდლებს მიეცეთ ნება მეორე და მესამე ქორწინებისა. (კრიგ* სავარკ. უწყ. № 3 1906 წ.)

მოყვანილ მუხლებს რუსული სხვა და სხვა სავარკიო ორგანოები დასძენენ:

1) განთავისუფლებულ იქმნას სამღვდლოება საქმის წარმოებისა და სამოქალაქო ოქმების შედგენისაგან ნათლობისა, ქორწინებისა და დასაფლავების დროს 2) მღვდელს არ ჰქონდეს აღკრძალული სასულიერო წოდებიდან თავისუფლად გასვლა. 2) მღვდლის ხარისხის მისაღებად განმზადებულთ ნუ დაევალებათ უთუოდ ცოლის შერთვა. მღვდლებს ნუ აეკრძალებათ განქორწინება იმ შემთხვევაში, როდესაც იმათი ცოლები მაცთური ცხოვრების არიან. 4) მოისპოს სამღვდლოებისთვის ჯილდოები. 5) გამოტანილ იქმნას ეკლესიებიდან ყულაბება ზე სანთლის ყუთი *). 6) შემოღებულ იქმნას წირვა-ლოცვის ისეთი წესი, რომ ისე დიდხანს არ გასტანდეს ხოლმე და ამასთანავე დაცულ იქმნას მისი სიმშვენიერე და შინაარსი, მაგალ, გამოკლებულ იქმნას რამოდენჯერმე განმეორება კვერეჭებისა, გამოიტოვოს მშვიდობიანი კათაქმეველთა, რაიც დღეს მეტად ჩასათვლელია და სხ. 7) ქორწინება და დამარხვა შეიძლებოდეს ყოველდღე. ჯვრისწერა აკრძალულ იქმნას მხოლოდ ენების კვირას, 29 აგვისტოს, 14 ნკენისთვის და 5 იანვარს.

*) სანთლის გაყიდვა ეკლესიაში შემოიღო ჩვენში მთავრმართ. თ. პავლე ციცივილიძე. ძველად საქართველოში ტაძრებში არ იყო მიღებული ფულის შეგროვება,

Объявление.

„АМЕРИКАНСКІЙ ПРАВОСЛАВНЫЙ ВѢСТНИКЪ“

И „АНГЛІЙСКІЯ ПРИЛОЖЕНІЯ“

(Organъ Православной Американской Мисіи)

въ 1906 году.

Условія подписки: Одно русское изданіе „Американскаго Православнаго Вѣстника“ два долл. или четыре руб. „Англійскія Приложенія“ къ Амер. Прав. Вѣстнику (ежемесячно, книжками отъ 32 стр.) 1 долл. 50 п. или три рубля. „Амер. Прав. Вѣстникъ“ съ Англійскими приложеніями: три долл. или шесть рублей.

Адресъ: Rev. а. а. Hotovitzky 15 E. 97 th ste. New York City.

Содержаніе № 4. *Часть оффиціальная:* По благословенію Святѣйшаго Синода совершаемый въ праздникъ Входа Господня въ Іерусалимъ сборъ для Православныхъ въ Іерусалимѣ и Святой Землѣ.—Отъ редакціи „Правительственнаго Вѣстника“. *Часть неоффиціальная:* Прововѣднику. *Іона Бритолобоса.* —Краткій очеркъ церковно-исторической жизни Грузіи отъ появленія въ ней христіанства и до нашихъ дней. Свящ. *Н. Покровскаго.* —Проектъ реорганизаціи Грузинской церкви.—Обособленіе и единеніе. Свящ. *Н. Покровскаго.* —Библиографія.—Объявленіе შარტული პანეოზიუმები. ეკლესია და პალიტიკა. დინსტონისა.—შენიშვნა ტფილისის სამღვდლოების 1905 წ. 12 დეკემბრის განხილვის გამო. პლ. *კ. ციციშვილი.* — ამბები და შენიშვნები.

Исп. об. редактора, свящ. *Н. Покровскій.*

Редактирующій грузинскій отдѣлъ *Ил. Перадзе.*

Скорочечатня А. В. Кутателадзе. Фрейлинская ул., № 12.